

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HAREKET VE ANTRENMAN ANABİLİM DALI

SPOR YAPAN VE YAPMAYAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN
OLUMLU SOSYAL VE SALDIRGAN DAVRANIŞLARI İLE
OKULA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Serhan NERGİZ

YÜKSEK LİSANS

2018-ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HAREKET VE ANTRENMAN ANABİLİM DALI

SPOR YAPAN VE YAPMAYAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN
OLUMLU SOSYAL VE SALDIRGAN DAVRANIŞLARI İLE
OKULA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Serhan NERGİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğretim Üyesi ZEHRA CERTEL

“Kaynakça gösterilerek tezimden yararlanılabilir”

2018-ANTALYA

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma jürimiz tarafından Hareket ve Antrenman Anabilim Dalı Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 20/06/2018

İmza

Tez Danışmanı : Dr.Öğr.Üyesi Zehra CERTEL
Akdeniz Üniversitesi

.....

Üye : Doç.Dr. Hasan ŞAHAN
Akdeniz Üniversitesi

.....

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Barbaros Serdar ERDOĞAN
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

.....

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Narin DERİN

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı beyan ederim.

Serhan NERGİZ

İmza

Tez Danışmanı

Dr.Öğr.Üyesi Zehra CERTEL

İmza

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca ve tez çalışmamda bilimsel görüş ve bilgileriyle beni yönlendiren, eleştirel bakış açısıyla düşüncelerime yön veren yüksek lisans danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Zehra CERTEL'e sonsuz teşekkür ediyorum.

Lisans ve yüksek lisans eğitimimin her aşamasında beni koşulsuz destekleyen, sosyal yaşamda ve akademik anlamda bana yol gösteren, cesaretlendiren değerli hocam Doç. Dr. Hasan ŞAHAN'a teşekkür ederim.

Öğrenim hayatım boyunca maddi-manevi desteklerini esirgemeyen ve bugünlere kadar gelmemi sağlayan annem ve babama, uzun yıllar her koşulda bana sevgisiyle ve yardımseverliği ile yanımda olan değerlim Ayçin AKSOY'a sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı; spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumlarının cinsiyet ve akademik başarı değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak ve spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Yöntem: Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Antalyada iki farklı lisede (Muratpaşa Anadolu Lisesi ve 75.yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi) okuyan, 195’i kız ve 205’i erkek olmak üzere toplam 400 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada seçkisiz olmayan örneklem çeşitlerinden amaçsal örnekleme (purposive sampling) yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada, araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, “Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlar Ölçeği” ve “Okula Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılarak, değişkenler incelenmiştir. Elde edilen veriler SPSS 18 programı ile analiz edilmiştir. Veri analizinde bağımsız örneklem t-testi, Mann Whitney-U testi, Kruskal Wallis testi, çoklu karşılaştırmalarda One Way ANOVA testi ve değişkenler arası ilişkiyi ortaya koymada Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

Sonuç: Araştırma sonuçlarına göre lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumlarında, spor yapma durumuna ve akademik başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Akademik başarı algısı yüksek öğrencilerin düşük öğrencilere göre, saldırganlık düzeyleri daha düşük ve olumlu sosyal davranış düzeyleri ile okula yönelik tutumları daha yüksektir. Spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal davranışları ile okula yönelik tutumları arasında pozitif, olumlu sosyal davranışları ve okula yönelik tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: olumlu sosyal davranış, tutum, saldırganlık, spor.

ABSTRACT

Objective: The purpose of this research; the positive social and aggressive behaviors and attitudes towards the school of the high school students who do and do not do sports differ in terms of gender and academic achievement variables and to examine the relationship between positively social and aggressive behaviors of sportsmen and non-sports high school students and their attitudes towards the school.

Method: The research was carried out on a total of 400 students, 195 of whom were girls and 205 were males, who attended two different high schools in Antalya (Muratpaşa Anatolian High School and the 75th year Republican Anatolian High School) in 2017-2018 academic year. In the study, purposive sampling method was used from non-random sample types. In this study, "Personal Information Form", "Prosocial and Aggressive Behaviors Scale" and "Attitude Toward School Scale" were used prepared by the researchers. The obtained data were analyzed by SPSS 18 program. Independent sample t-test and Kruskal-Wallis test were used for binary comparison, One Way ANOVA test and Mann Whitney-U test were used in multiple comparisons and Pearson correlation coefficient in relation between variables.

Results: According to the results of the research, a significant difference was found in the positive social and aggressive behaviors of high school students and attitudes towards the students, according to the sporting situation and the academic achievement variable ($p < .05$). Students with higher academic achievement perception have lower levels of aggression and higher levels of positive social behavior than low-level students. A positive relationship was found between positive social behaviors of the high school students who did and did not do sports and attitudes towards the school, negative social attitudes and attitudes towards the school and aggression levels.

Key words: positive social behavior, attitude, aggression, sport.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar DİZİNİ	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Önemi	1
1.3. Araştırma Problemi	2
1.3.1. Alt Problemler	2
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Olumlu Sosyal Davranışlar	3
2.1.1. Psikoanalitik Yaklaşım	3
2.1.2. Davranışçı Yaklaşım ve Sosyal Öğrenme Kuramı	4
2.1.3. Pozitif Psikoloji	5
2.1.4. Bilişsel Gelişim Kuramı	5
2.1.5. Sosyo-Ekolojik Gelişimsel Model	6
2.1.6. Olumlu Sosyal Davranışın Boyutları	7
2.2. Saldırgan Davranışlar	8
2.2.1. İçgüdü Kuramı	10
2.2.2. Psikoanalitik Kuram	10
2.2.3. Etiolojik Kuram	11
2.2.4. Biyolojik Kuram	11
2.2.5. Engelleme	12
2.2.6. Sosyal Öğrenme Kuramı	13
2.2.7. Saldırganlık Türleri	14
2.3. Tutum	15
2.3.1. Okula Yönelik Tutum	16
	iii

3. GEREÇ VE YÖNTEM	18
3.1. Araştırma Modeli	18
3.2. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi	18
3.3. Veri Toplama Araçları	19
3.4. Verilerin Toplanması	20
3.5. Kişisel Bilgi Formu	20
3.6. Okula Yönelik Tutum Ölçeği	20
3.7. Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlar Ölçeği	21
3.8. Verilerin Analizi	21
4. BULGULAR	22
4.1. Kız Öğrencilerin Spor Yapma Durumuna Göre Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları ile Okula Yönelik Tutumları	22
4.2. Erkek Öğrencilerin Spor Yapma Durumuna Gore Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları ile Okula Yönelik Tutumları	22
4.3. Lise Öğrencilerin Spor Yapma Durumuna Göre Okula Yönelik Tutumları, Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları	23
4.4. Öğrencilerin Okul Başarı Değişkenine Göre Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlarının ve Okula Yönelik Tutumları	24
4.5. Lise Öğrencilerinin Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlarının ile Okula Yönelik Tutumları Arasında İlişki	27
5. TARTIŞMA	29
5.1. Kız Ve Erkek Öğrencilerin Spor Yapma Durumuna Gore Olumlu Sosyal Ve Saldırgan Davranışları İle Okula Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Tartışma	29
5.2. Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Durumuna Gore Olumlu Sosyal Ve Saldırgan Davranışları İle Okula Yönelik Tutum Puanlarının İlişkin Tartışma	30
5.3. Lise Öğrencilerinin Akademik Başarı Durumuna Gore Olumlu Sosyal Ve Saldırgan Davranışları İle Okula Yönelik Tutum Puanlarının İlişkin Tartışma	31
5.4. Lise Öğrencilerinin Olumlu Sosyal Ve Saldırgan Davranışları İle Okula Yönelik Tutum Puanları Arasındaki İlişkiye İlişkin Tartışma	32
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	34

KAYNAKLAR

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. Öğrencilerin bazı demografik özelliklere göre dağılımları	21
Tablo 4.1. Kız öğrencilerin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumlarının spor yapma durumuna göre t-testi sonuçları	24
Tablo 4.2. Erkek öğrencilerin olumlu sosyal ve saldırgan davranışlarının ve okula yönelik tutumlarının spor yapma durumuna göre t testi sonuçları	25
Tablo 4.3. Öğrencilerin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumlarının spor yapma değişkenine göre t testi sonuçları	25
Tablo 4.4. Spor Yapan Öğrencilerin Okul Başarısı Değişkenine Göre Aldıkları Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	26
Tablo 4.5. Spor Yapmayan Öğrencilerin Okul Başarısı Değişkenine Göre Aldıkları Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	27
Tablo 4.6. Öğrencilerin Okul Başarısı Değişkenine Göre Olumlu Sosyal Ve Saldırgan Davranışlarının ve Okula Yönelik Tutum Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	28
Tablo 4.7. Spor yapan lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumları arasındaki ilişki	29
Tablo 4.8. Spor yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumları arasındaki ilişki	29
Tablo 4.9. Lise Öğrencilerinin Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları İle Okula Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki	30

SİMGELER ve KISALTMALAR

Muratpaşa AL : Muratpaşa Anadolu Lisesi

75.yıl CAL : 75.yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı

Okullarda meydana gelen şiddet ve saldırgan davranışlar, okuldaki eğitim çabalarını olumsuz yönde etkilemekte ve istenmeyen davranışların başında gelmektedir. Kişinin okula yönelik tutumunun artması, olumlu sosyal davranışlarının gelişmesi ve saldırgan davranış şekillerinin ortadan kaldırılmasında veya en az seviyeye indirilmesinde sporun olumlu etkisi çok fazladır. Ayrıca spor yapmanın insan vücudunda biriken negatif enerjiyi atmasında ve bu negatif enerjinin yaratabileceği stres, öfke, saldırganlık, şiddet gibi davranış şekillerinin önlenmesinde de etkili olduğu söylenmektedir.

Yapılan literatür taramasında okula yönelik tutum ile ilgili birçok araştırmaya rastlanmıştır (Berberoğlu ve Balcı, 1994; Bölükbaşı, 2005; Pişkin 2005; Sözbilir ve ark., 2010; Alıcı, 2013; Adıgüzel ve Karadaş, 2013; Balkıs ve Arslan, 2016). Bu çalışmalarda yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, devamsızlık, akademik başarı üzerine odaklanılmıştır. Olumlu sosyal ve saldırgan davranışlar üzerine de bir çok çalışmaya rastlanmıştır (Aktaş ve Güvenç, 2006; Akduman ve arkadaşları, 2007; Çalık ve ark., 2009; Özdemir, 2010; Bayraktar, 2010). Bu çalışmaların genellikle cinsiyet, yaş, anne-baba eğitimi düzeyi ve sosyo-ekonomik durum değişkenleri üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Erkeklerin kızlara göre daha çok suça yöneldiği, ergenlikte saldırgan davranışların ve suç işleme oranının arttığı, eğitim düzeyi düşük, parçalanmış ve aile içi şiddet olayları yaşanan ailelerde çocukların suça karışma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Erken dönemlerde tespit edilen saldırgan davranışların, kronik bir hale gelmeden düzeltilebilmesi açısından belirlenmesi önem taşımaktadır. Yapılan bu çalışma, olumlu sosyal ve saldırgan davranışlar ile okula yönelik tutum arasındaki ilişkiyi belirlemesi, aileyi, öğretmenleri ve idarecileri içine alan önleyici çalışmaların yapılmasına rehberlik etmesi açısından da ayrıca bir önem arz etmektedir. Yapılan alan yazın taramasında okula yönelik tutum (Berberoğlu ve Balcı, 1994; Sözbilir ve ark., 2010; Alıcı, 2013) ve olumlu sosyal ve saldırgan davranışlar (Aktaş ve Güvenç, 2006; Çalık ve ark., 2009; Özdemir, 2010; Bayraktar, 2010) üzerine bu konuları tek tek ele alan birçok çalışmalar

yapıldığı görülmüştür. Ancak lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışlarını ve okula yönelik tutumlarını birlikte ele alan ve bağımsız değişken olarak spor yapmanın etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu bağlamda çalışmanın amacı; spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumlarının cinsiyet ve akademik başarı değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak ve spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.3. Araştırma Problemi

Bu araştırmanın problemi spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumları farklılaşmakta mıdır?

Bu problemleri çözümlenebilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1.3.1. Alt Problemler

- Spor yapan ve yapmayan kız öğrencilerin okula yönelik tutumları, olumlu sosyal ve saldırgan davranışları farklılaşmakta mıdır?
- Spor yapan ve yapmayan erkek öğrencilerin okula yönelik tutumları, olumlu sosyal ve saldırgan davranışları farklılaşmakta mıdır?
- Spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları farklılaşmakta mıdır?
- Spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları farklılaşmakta mıdır?
- Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin akademik başarı düzeylerine göre okula yönelik tutumları, olumlu sosyal ve saldırgan davranışları farklılaşmakta mıdır?
- Spor yapan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışları arasında bir ilişki var mıdır?
- Spor yapmayan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ve olumlu sosyal ve saldırgan davranışları arasında bir ilişki var mıdır?

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Olumlu Sosyal Davranışlar

Olumlu sosyal davranışlar, başkalarının fayda görmesi ya da ilişkiler arasındaki uyumu arttırmak amacıyla, diğer insanlara ilgi ve empati gösterme, işbirliği yapma, paylaşma, rahatlatma, gönüllü olarak yapılan yardım etme gibi davranışları içeren özgeci, sosyal kabul gören normatif davranışlardır (Jackson ve Tisak, 2001; Ma, 2005).

Olumlu sosyal davranışlar, bebek 1 yaşına geldiğinde diğer bebeklerin ağlamasını duyarak, bebeğin ağlamaya başlaması ile yani empatinin ilkel hali ile başlamaktadır. Bebek iki yaşına geldiğinde de başkasının üzüntüsünü, kuralları ve standartları algılamasıyla birlikte kendi davranışlarını düzenleyebilmektedir. Çocuklar, ergenlikten önceki bu dönemde kardeşlerine, anne ve babasına karşı eşyalarını paylaşma, fiziksel bakım, yardım etme gibi olumlu sosyal davranışlar gösterebilmektedirler (Sönmez, 2011).

2.1.1. Psikoanalitik Yaklaşım

Freud yapısal modelinde bir çocuk doğduğunda alt benliği (id) olduğunu ve haz ilkesine göre çalıştığını açıklamaktadır. Çocuk toplumsal kısıtlamaları dikkate almaksızın, kişisel tatmin sağlamaya çalışmaktadır. Benlik (ego) 2 yaş ve daha küçük çocuklarda gelişmeye başlamaktadır. Ego, gerçeklik ilkesine göre çalışmakta ve idin toplumsal olarak uygun olmayan, içinde bulunulan durumun gerçekliğini göz önünde bulundurmaktadır. 4-6 yaşındaki çocuklarda ailesinin ona olan sevgisini kaybetme korkusu ve kendisine düşman olunması gibi korkularıyla düşmanca ve saldırgan dürtüleri arasındaki karmaşayı çözebilmek için ahlaki duygular geliştirmektedir (Burger, 2006). Bu süreçte anne babaların değer yargılarını ve standartlarını temsil eden üst benlik (süperego) gelişimi sırasında, çocuklar ahlaki duygulara zarar vermemek ya da olumlu sosyal davranışlar ile bağlantılı olumlu değerlerin içselleştirilmesi sonucu olumlu sosyal davranışlar geliştirmektedirler (Eisenberg ve ark., 2006; Shaffer, 2008).

Geleneksel psikoanalitik yaklaşımına göre, kimlik oluşumunun ve özdeşleşmenin bir sonucu olan süper ego, vicdan ve ideal ego yapılarından oluşmaktadır. Ego, ahlaki standart değerleri ve beklentileri oluştururken; vicdan bireyin gerçekleştirmiş olduğu tutumları yargılar ve aynı zamanda yönetir, kural dışı yapılan davranışları suçluluk hissi ile cezalandırır ve içgüdüsel dürtüleri bastırır. Toplumsal vicdan, adalet ve ahlaki eylemler gibi düşünce ve davranışların belirleyicisi de bu suçluluk hissi ve içgüdüsel dürtülerdir (Eisenberg ve Henry, 1989). Geleneksel yaklaşımda olumlu sosyal davranışlar, süper egonun reel olmayan arzu ve isteklerini karşılamak için benliğin gerçekçi yönü olan ego tarafından kullanılan savunma mekanizmalarıdır. Fakat ileriki zamanlarda olumlu sosyal davranışlar psikoanalitik yaklaşım içerisinde daha olumlu yöneri ile ele alınmıştır. Daha sonraki yıllarda insan gelişimi, ‘altruistic’ olarak adlandırılan toplumdaki diğer bireylere yardım etme dürtüsü ve onlarla kaynaşma ile ‘egoistic’ olarak adlandırılan bireysel mutluluğa ulaşma çabası arasındaki etkileşme olarak adlandırılmıştır (Eisenberg ve ark., 2006).

Geleneksel psikoanalitik yaklaşımdan farklı olarak Adler bireylerin bütün davranışlarının ne derece değerli olduğu ‘sosyal ilgi’ bakımından belirlenmesi gerektiğini söylemiştir. Bu yaklaşımda, sağlıklı bireyler kendilerine fayda sağlayan hedeflerden daha çok başkalarının başarısını önemseyen sosyal ilgiye sahip bireyler olarak adlandırılmaktadır ve hiçbir kişisel çıkar ya da karşılık beklemeden başkalarına yardım etme eğiliminde bulunurlar. Bu bireyler diğer insanları rakip olarak görmezler, toplumun faydasına olabilecek işbirlikleri yaparlar. Bu yaklaşımda, bireylerin toplumsal fayda, yarar anlamındaki başarısı mükemmel olmak veya kusursuz sonuçlara ulaşmanın doğal bir çabası olarak ifade edilir (Feist ve Feist, 2008).

2.1.2. Davranışçı Yaklaşım ve Sosyal Öğrenme Kuramı

Davranışçı yaklaşım ve sosyal öğrenme kuramının temelinde uyarın-tepki kavramları vardır. Bu kuramı savunanlar, koşullu davranış gerçekleşmesinde ve davranışların öğrenilmesinde ceza ve ödüllerin önemli olduğunu vurgulamaktadırlar (Atkinson ve ark., 2010; Sünbül, 2012). Davranışçı yaklaşımda, olumlu sosyal davranışı geliştirirken koşullanma yoluyla da empati gelişimi ile ödül ve cezaların önemi büyüktür (Eisenberg ve ark., 2006).

Sosyal öğrenme kuramında birden fazla tutumun ödül, ceza ya da model alma gibi çevresel faktörlerle öğrenildiği ve şekillendiği vurgulanmıştır. Sosyal öğrenme kuramına göre korku, sosyal beceriler, saldırganlık gibi tepkileri oluşturan bu kavramlar, ahlaki değerler ve davranışların gelişimini de açıklar (Eisenberg ve Henry, 1989).

Kurama göre olumlu sosyal davranışların gelişimi için inançlar, düşünceler, beklentiler gibi içsel bilişsel süreçler önemlidir. Çocuklar başka insanların davranışlarını gözlemleyerek ve bu davranışların sonuçlarına odaklanarak öğrenirler. Toplum tarafından Kabul görmüş davranışların ve toplumsal kuralların kazanılmasında taklit etmek çocuklar için çok önemli bir süreçtir (Sünbül, 2012). Bireyler öznel değerler, planlar, yeterlilik, stratejik kodlama, beklentiler ve kişisel farklılıklarını önceki deneyimleri ile kullanarak, ahlaki olarak uygun olan etmenlere karar verirler (Atkinson ve ark., 2010).

2.1.3. Pozitif Psikoloji

Pozitif psikoloji içerisinde olumlu sosyal davranış kavramı henüz ana başlıklardan biri olmamasına rağmen, özellikle 1990'lı yılların sonlarına doğru gelişmeye başlayan pozitif psikoloji alanı olumlu kişisel özellikler (kişilerarası beceriler, affedicilik, sevmeye kapasitesi, bilgelik gibi), öznel deneyimler (iyilik hali gibi), bireyleri iyi vatandaş olmaya teşvik eden kurumlar ve yurttaşlık erdemleri; sorumluluk, terbiye, kibarlık, özgecilik, hoşgörü, ılımlılık ve çalışma ahlakı gibi konularla yakından ilgilenmektedir. Bireylerin güç kaynaklarını ön plana çıkarıp, psikolojik işlevselliğinin olumsuz taraflarına odaklanılmasına karşı gelmektedir (Sünbül, 2012).

2.1.4. Bilişsel Gelişim Kuramı

Kohlberg ve Piaget'in savunduğu ahlaki gelişim üzerindeki bilişsel gelişim kuramına göre, çocuklar çevrelerindeki insanlara, modellere bağımlı kalarak yaratıcı yöntemlere başvuran kişilerdir ve içgüdüleri tarafından yönlendirilen ya da çevresel faktörler ile şekillenen aktif varlıklardır. Bilişsel gelişim süreci çevresel etmenler ile bilişsel yapıların etkileşimi ile oluşmakta ve evrensel süreçlerden oluşmaktadır (Sünbül, 2012).

Kohlberg ve Piaget'in ileri sürdüğü küçük yaşlardaki çocukların, başka insanları model alma becerilerinin sınırlı olduğu düşüncesinden etkilenen araştırmacılar, olumlu sosyal

davranışların okula başlayacağı döneme kadar ortaya çıkmadığı, okula başlamasıyla birlikte çevresel ve bilişsel yapıların etkileşimi ile çocukların olumlu sosyal davranışlarının görüldüğü düşüncesini savunmaktadırlar (Eisenberg ve ark., 2006).

2.1.5. Sosyo-Ekolojik Gelişimsel Model

Carlo ve Randall'ın (2001) geliştirdiği sosyo-ekolojik gelişimsel model bir çok olumlu sosyal davranışları ve birtakım bireysel ve sosyal bağlamsal özellikleri ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur. Sosyo-ekolojik gelişimsel model Bandura'nın sosyal bilişsel kuramı, Bronfenbrenner'in ekolojik kuramı ve olumlu sosyal davranışı açıklamada var olan diğer birçok kuramın birleşimi ile ortaya çıkmıştır. Bu kuram temelinde ekolojik, bireysel, kişilerarası ve sosyal ilişkilerin olumlu sosyal davranışlarda ne ölçüde etkili olduğunu anlamaya çalışmıştır (Carlo ve Randall, 2001; Bağcı, 2015).

Kişilerin olumlu sosyal davranışlar sergilemesinde birtakım tanımlamalarda başkalarına duyulan merhamet, olumlu tutumlarda bireyin öz benliği, içsel değerler gibi içsel süreçler; diğer tanımlamalarda ise para, sosyal kabul, güç gibi dışsal süreçlerin etkili olduğu söylenmiştir. Bu tanımlarda yapılan davranışın kişiye mi yarar sağladığı ya da başka bireylere mi faydalı olduğu konusundaki ayrımın ortaya konulabilmesi, ancak bu davranışın ardındaki niyetin bencil mi yoksa içsel mi olduğunun ne şekilde ölçülebileceği konusunda tartışmalar ortaya atılmıştır. Olumlu sosyal davranışların ölçümü ve tanımlanması konusunda ortaya atılan bu tartışmalar farklı olumlu sosyal davranışların tespit edilmesi hususundaki ihtiyacı da gündeme getirmiştir (Carlo, 2006).

Sosyo-ekolojik modele göre olumlu sosyal davranışlar üzerinde etkili faktörler; ailesel ve sosyal ortamdaki değişkenler, aile ve sosyal bağlamsal arka plan değişkenleri, bilişsel ve duygusal özellik ve süreçler ve anlık durumsal özellikler olmak üzere üç grupta sınıflandırılmıştır. Aile ve sosyal bağlamsal değişkenler grubu aile, akran ve kültür (okul, cinsiyet, medya, yasalar gibi) olarak üç gruba ayrılmıştır. Duygusal ve bilişsel özellik ve süreçler; belirli ve genel bilişsel beceriler ve doğuştan gelen duygusal beceriler olarak adlandırılmaktadır (Kumru ve ark., 2004).

Araştırmalarda olumlu sosyal davranışların ailesel faktörlerde ve akran ilişkilerinde yüksek derecede etkisi olduğu savunulmaktadır. Çocuklar, olumlu davranışlar gösteren

akranları model olarak olumlu sosyal davranışları öğrenip uygularlar. Burada çocukların olumlu sosyal davranışları sergilemesinde akranları önemli bir yere sahip olmaktadır. Çocuklar akranları sayesinde, ebeveynlerinden öğrenemedikleri işbirliği, uzlaşma, özgecilik, liderlik, fedakarlık, gibi birçok kavramı öğrenirler (Kumru ve ark., 2004; Sünbül, 2012).

Ergenlik döneminde, yakın akran ilişkilerinin bireylerde olumlu sosyal davranış düzeylerini arttırdığı düşünülmektedir (Kumru ve ark., 2004). Yapılan çalışmalar olumlu sosyal davranışların aile bağları ile olan ilişkisinin yanı sıra akran ilişkileri ile de yüksek derecede ilişki gösterdiğini söylemektedir. Wentzell ve McNamara (1999) araştırmalarında; olumlu sosyal davranışları sergileme oranının, akranları tarafından kabul gören ergenlerin, kabul görmeyen ergenlere göre daha fazla olduğunu söyleyerek bu ilişkileri desteklemektedir.

Sosyo-ekolojik modelde kişiler arası ve sosyal ilişkilerin yanında olumlu sosyal davranış ile ilişkili olan başka bireysel değişkenler, diğer insanların bakış açısını alma, ahlaki uslamlama, empati ve bireysel bazı özelliklerdir (Kumru ve ark., 2004). Yapılan bir çalışmada lise öğrencilerinin duygusal zekaları arttıkça olumlu sosyal davranış eğiliminin ve okul performansının arttığı görülmüştür (Marquez ve ark., 2006).

2.1.6. Olumlu Sosyal Davranışın Boyutları

Radke-Yarrow, Zah-Waxler ve Chapman (1983) gibi araştırmacılar olumlu sosyal davranışlar konusunda geleneksel olarak tek boyutta incelenen olumlu sosyal davranış ele almaktadırlar (Bayraktar ve ark., 2010). Ancak olumlu sosyal davranışın operasyonel tanımlamasındaki sınırlılığı ortadan kaldırmak amacıyla Randall ve Carlo (2002) gibi bir takım araştırmacılar olumlu sosyal davranışları; özgeci (içselleştirilmiş norm ve ilkelere dayandırılmış olan, sempati duygusundan kaynaklanan ve başkalarının iyiliğini ve ihtiyaçlarını önemseme güdüsüyle uygulanan gönüllü yardım etme davranışı), itaatkar (sözlü veya sözsüz bir isteğe karşılık yapılan yardım etme davranışı), kamusal (başka kişiler yanında yardım etme, genellikle başkalarından onay, özdeğer ve saygı kazanma isteği ile motivasyon sağlanan boyut) ve duygusal (duygusal uyarıcıların bulunduğu ortamlarda yardım etme davranışı) olmak üzere dört boyutta açıklanmaktadır (Carlo ve Randall, 2002). Fakat sonraki yıllarda Carlo, Hausmann, Christiansen ve Randall

(2003) özellikle ergen nüfus ile yaptıkları araştırmalarda kamusal olumlu sosyal davranış alt ölçeği gizli (başka kişilerin bilgisi olmadan yardım etme) ve kamusal olumlu sosyal davranış olarak; duygusal olumlu sosyal davranış alt ölçeği ise duygusal ve acil durumlarda (kriz anında ve acil durumlarda yardım etme) olumlu sosyal davranış olarak iki gruba bölmüşlerdir.

Boxer ve arkadaşları (2004), olumlu sosyal davranış içinde özgeci davranışı ayrı tutarak, olumlu sosyal davranışı, amaca yönelik (proactive) ve tepkisel (reactive) olarak iki gruba ayırmışlardır. Böylece olumlu sosyal davranışı, saldırgan davranışın alt boyutlarıyla karşılaştırılmasına imkan sunmaktadır. Bu tanımlamada olumlu sosyal davranışın araçsal yönü ve yapılan davranışın hangi niyetle yapıldığı göz önünde bulundurularak tanımlama yapılmaktadır. Tepkisel olumlu sosyal davranışlar, içsel duygusal uyarılmanın bir sonucu olarak başka birinin isteklerine karşılık verme şeklinde tanımlanırken; amaca yönelik olumlu sosyal davranışlar, genel olarak duygudan yoksun olan ve olumlu sosyal davranışın araç olarak kullanıldığı davranışlar olarak açıklanmaktadır.

Bandura'ya (1986) göre farklı bilişsel süreçler (örn; öz-yeterlilik) bir takım sosyal davranışlar ile ilişkilendirilir. Bu kavramsal yaklaşımdan yola çıkarak duygusal ve bilişsel değişkenlerin ya da belirli bireysel ve sosyal bağlamsal özelliklerin farklı olumlu sosyal davranışlar ile ilgili olduğu varsayılmaktadır. Duygusal ve özgeci olumlu sosyal davranışın sempati, ahlaki uslamlama ve özellikle ergen popülasyonda başkalarının bakış açısını alma ile ilişkili olduğu görüşünde bulunulurken; kamusal olumlu sosyal davranışların onay görme yönelimli ahlaki uslamlama ile pozitif yönde ve yüksek derecede ilişkili olduğu düşünölmektedir. Ayrıca olumlu sosyal davranışlar ile saldırganlık arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğu düşünölmektedir (Carlo ve ark., 2003).

2.2. Saldırgan Davranışlar

Saldırganlık, günümüzde yaşamın her anında, öğrenim hayatı, sosyal hayat ve aile hayatı içinde var olan ciddi bir sorundur. Son zamanlarda saldırganlık ve şiddet olaylarında artış görölmesi, bu artışın okullara ve üniversitelere kadar ulaşması, eğitim kurumlarını

ve spor ile uğraşan bireyleri içine alacak şekilde büyümesi şüphesiz ki bir takım önlemlerin alınması mecburiyetini ortaya koymaktadır.

Son derece önemli bir konu olan saldırganlık, yaşamın var olduğu günden savaşa kadar insanlığın diğer canlılara acı verme çabası, bu konu hiç kuşku yokki saldırganlık insan davranışları arasında en çok araştırılan konuların başında gelmektedir (Dalbudak, 2012). İnsan doğası gereği sosyal bir varlık olduğu için sürekli diğer insanlarla etkileşim halinde olmasını gerekli kılmaktadır. Toplum içinde saygınlık kazanacak, kendini gerçekleştirecek, doğru, olumlu, yaratıcı ve üretken yol ve yöntemleri bulamayan gençler, içsel çatışmalarını, korkularını, kaygı ve öfkelerini saldırgan davranışlara yöneltip, bir şekilde şiddet eylemleriyle gidermeye çalışmaktadırlar (Gökpinar, 2007; Yükselgün, 2008).

Saldırganlık en az iki kişiyi gerektiren, kendisine zarar verilmesini istemeyen bir kişiye zarar verme, incitme amacıyla yapılan bir davranış olarak adlandırılmaktadır. Saldırganlık diğer bir çok araştırmacı tarafından canlı veya cansız bir objeye zarar verici, zedeleyici, hatta öldürücü davranışlar olarak tanımlanmıştır (Bushman, 2002; Boxer ve Tisak, 2005; Kesen ve ark., 2007; Yavuzer 2010). Kişinin niyetine bakılarak bir davranışın saldırgan olup olmadığının anlaşılabilceği belirtilmektedir. Eğer zarar verme amacı varsa bu davranış saldırgan davranış olarak kabul edilirken, zarar verme amacı yok ise saldırgan davranış olarak kabul edilemez (Kağıtçıbaşı, 2006). Bir hemşirenin iğne yapması, doktorun ameliyat yapması veya bir sarhoşun kaza ile birine çarpması gibi davranışlar saldırgan davranışlar olarak değerlendirilmemektedir (Karadayı, 2012).

Saldırganlık ile ilgili yapılan tanımlamalara bakıldığında, uygulanan davranışın saldırgan davranış olarak kabul edilebilmesi için; davranışın fiili olması, bir canlıya karşı yöneltilmiş olması, karşıya zarar veya hasar vermesi ve iyi-kötü bir niyet taşıması şartlarının sağlanması gerekmektedir. Sonuç olarak saldırganlık, kişinin bilinçli bir şekilde, sosyal çevresine zarar vererek, onları kontrol altına almak, onlar üstünde baskı kurmak gibi duygusal ve fiili hedefleri olan, planlanmış süregelen eğilim olarak tanımlanabilir (Derwent, 2007).

Saldırgan davranışlar son zamanlarda toplumda çok sık yaşanmaktadır. Bu sebeple kişiye ve çevreye zarar verici olması nedeniyle bu kavramı açıklamaya çalışan bir çok kuram ortaya çıkmaktadır. Sosyal bir davranış olan saldırganlığı açıklayan kuramları, birbirlerini dışlayan, karmaşık ve birbirleriyle yarışan yaklaşımlar olarak görmek yerine, her kuramdan bir çıkar elde etmek doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir. Bu kuramlarda genellikle tartışılan konular; “Saldırganlık doğuştan bir davranış mı?” “Yoksa öğrenilmiş bir davranış mı?” “Saldırganlığı önlemede denetim olanaklı mı?” olarak söylenebilmektedir (Karadayı, 2012).

2.2.1. İçgüdü Kuramı

İçgüdü kuramlarında saldırganlık kavramını ele alan öncü kuramcılar Freud ve Lorenz'dir. Freud ve Lorenz'e göre saldırganlık doğuştan gelen ve insanın doğasında var olan bir davranıştır. Ancak saldırganlığı ortaya çıkartma biçimi bireyden bireye farklılık göstermektedir. Bu görüşü savunanlar saldırgan davranışı insan evrimi içerisinde incelemişler ve insanların biyolojik olarak saldırganca davranmak için programlandığını, saldırganlığı insanın varlığını sürdürebilmesi için ayrılmaz gerekli bir parça olarak görmüşlerdir (Kağıtçıbaşı, 2006; Çakılcı, 2013). Saldırganlık insanda denetlemesi zor ve doğuştan gelip, insanın türünün evrimi için ve toplumsal hayatın düzenlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Burak, 2013).

2.2.2. Psikoanalitik Kuram

Saldırganlık davranışının insanın yaradılışında var olan bir içgüdü olduğu düşüncesini psikoanalitik kuram savunucularından olan Lorenz, Adler, Freud ve McDougall tarafından ileri sürülmüştür. Freud psikoanalitik kuramında, insan yaşamındaki tüm olayların ve bedensel durumların nedeni olarak gördüğü içgüdüleri, yaşam (eros) ve ölüm (thanatos) içgüdüleri olarak iki başlık altında ifade etmektedir. Yaşam içgüdüleri açlık, susuzluk, cinsellik ve cinsel temelli davranış üzerinden temsil edilip, insan türünün sürekliliğini sağlamaktadır. Ölüm içgüdüleri ise, saldırganlık ve yıkıcı tepkiler ile ifade edilmektedir (Evcin, 2010).

Bununla birlikte Freud saldırganlığın yararlı ve gerekli olduğunu savunmaktadır. Freud'a göre, insanlar eğer saldırgan davranışlarda bulunamazlarsa, saldırgan enerji birikmekte, kendine bir çıkış aramakta ve bir şekilde davranışa yansımazsa ruhsal

rahatsızlıklar şeklinde kendisini göstermektedir. Saldırganlığın davranış boyutuna geçmesi durumunda ise kişi deşarj olup saldırgan enerjisini azaltmakta ve saldırgan olma olasılığını düşürmektedir. Bu durum katarsis olarak adlandırılmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2006).

2.2.3. Etiolojik Kuram

Hayvan davranışlarını inceleyen etiologlar da Psikoanalitik Yaklaşımda olduğu gibi saldırganlığın doğuştan geldiğini, içgüdüsel ve dürtüsel olduğunu savunmaktadırlar. Ancak, saldırganlığın yıkıcı bir güç olmadığını, doğal ve yararlı olduğunu, organizmanın çevreyle uyumunu kolaylaştıran bir özellik olduğunu öngörmektedirler.

Canlılarda belirlenmiş olan davranış örüntüleri her canlıda içgüdüsel enerji birikimine en fazla yol açan şeydir. Bu görüşe göre saldırganlık enerjisi otomatik veya kendiliğinden depolanmaktadır. Kendisinde mevcut olan davranış örüntüleri çerçevesinde canlı saldırganlık göstermektedir. Bir timsahın avını önce yakalaması ve sonra parçalayarak yemesi, bir yılanın hareketli olan avına saldırması bu örüntülere örnek olarak verilebilmektedir (Karadayı, 2012).

2.2.4. Biyolojik Kuram

Bu kuramın temsilcileri saldırganlığı merkezi sinir sistemi, endokrin sistem, genler ve biyokimyasal faktörlere dayandırarak açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu noktada araştırmacılar insan ve hayvanın organizması üzerinde çalışmalar yaparak farklı yönlerden sonuca ulaşmayı hedeflemiş, testosteron hormonu, kromozomlar, beyin gibi organları incelemişler ve temel unsurun ne olduğunu bulmaya çalışmışlardır. Bu araştırmalarda testosteron hormonu üzerinde yoğun bir şekilde durulmuş, Y kromozomunun saldırganlığı arttırdığı düşüncesi benimsenmiştir. Araştırmalar ilerledikçe var olan kanının doğru olmadığı gözlemlenmiştir. Benzer şekilde yapılan başka bir araştırmada ise erkek bireylerden oluşan insan ve hayvan örneklerine östrojen hormonu verilmiş ve bu bireylerde saldırganlığın azalmadığı tespit edilmiştir (Çobanoğlu, 1993).

2.2.5. Engelleme

Saldırganlığı tetikleyen nedenlerden biri de engellenmedir. Engellenme saldırganlık kuramı saldırganlığın bir dürtü olduğunu ve içgüdülerin aksine dürtülerin her zaman aktif olan bir kaynak olmadığını savunmaktadır. Dürtüler canlılarda bir ihtiyacın yerine getirilmemesi durumunda ortaya çıkan ve bu ihtiyacı karşılamayı sağlayacak güç olarak ifade edilmektedir. Kişilerin ihtiyaçlarını karşılayamaması veya birilerinin engellemesi durumunda bireyde sorumlu faktöre karşı düşmanca bir tavır oluşabilmektedir. Başlangıçta bir düşünce aşamasında olan bu düşmanca tavır zaman ile zarar verme seviyesinde fiziksel veya sözlü saldırgan davranışların açığa çıkmasına neden olabilmektedir (Cüceloğlu, 2010).

Engelleme saldırganlık kuramı, “Saldırganlık her zaman engellenmenin bir sonucudur. Saldırgan davranışın ortaya çıkışı her zaman engellenmenin varlığını gösterir ve engelleme her zaman bir tür saldırganlığa yol açar.” demektedir. Bu hipotezi savunan psikologlar saldırganlığın sadece bir nedeni olduğunu (engelleme) ve engelleme sonucunda yalnızca saldırganlığın ortaya çıktığını belirtmektedirler. Kurama göre topa istediği gibi vuramayan bir futbolcunun, peynir bulamayan bir farenin tepkisinin her zaman saldırganlık yaparak tepki vermesi gerekmekte ve saldırgan davranan herkesin mutlaka bir engelleme ile karşılaşması gerekmektedir. Ancak yaşadığımız tüm engelleme deneyimlerini saldırganlık ile tepki verecek olursak, zamanımızın çoğunu saldırgan bir şekilde geçirmemiz gerekmektedir. Bu durum üzerine bazı kuramcılar düşüncelerini değiştirmiş ve psikoanalitik kuramdan destek almışlardır (Burger, 2006).

Engelleme, beklentiler ile gerçekte elde edilen arasındaki farktan da kaynaklanabilmektedir. Gelir düzeyi düşük olan kişiler yapmak istediklerine ulaşamadıklarında engelleme düzeyi yükselmektedir. Ancak gelir düzeyini tek yönlü almak yerine onunla birlikte gelen veya eşlik eden değişkenlerin rolü unutulmamalıdır. Örneğin düşük gelirli ailelerin çocukları ile yapılan bir araştırmada, sosyal desteğin arttığı durumlarda saldırgan davranışın azaldığı ileri sürülmüştür (Goodman ve Lawrence, 2010).

Engelleme iç ya da dış faktörlerden kaynaklanabilmektedir. Bireyin zihinsel ya da fiziksel yetersizliği bireyin kendi yeteneklerini aşan amaçlara yöneldiğinde engelleme

nedeni olabilmekte, çocukluk çağından kalma aşılmamış sorunlar, kişinin benliğine sinmiş yasaklar ve korkular da engellemeyle sonuçlanan iç etkenler olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal ilişkilerdeki engelleme de, toplumun ortaya çıkardığı yasaklar gibi dış etkenlerden kaynaklanmaktadır (Erden, 2007).

2.2.6. Sosyal Öğrenme Kuramı

Saldırganlığın ve sebeplerinin öğrenmeler sonucu kazanıldığını anlatan Bandura ve Walters (1963) sosyal öğrenme kuramını geliştirmiştir. Bandura (1973) insanın doğuştan saldırgan olmadığıyla birlikte, saldırganlığı toplumsallaşmanın bir sonucu olarak görmektedir. Bandura (1973), saldırganlığın diğer sosyal davranışlar gibi doğrudan ve dolaylı yollarla 1) hangi gruplara veya kişilere daha kolayca saldırgan davranılabileceği, 2) başkalarının ne tür davranışlarının saldırgan tepki gerektirdiği, 3) hangi durum veya bağlamların saldırganlık için uygun veya uygunsuz olacağını öğrenildiğini belirtmektedir (Efilti, 2006).

Bu kurama göre insanların saldırganlığı öğrenmeleri iki temel mekanizma ile gerçekleşmektedir. Bu mekanizmalardan biri pekiştirici, diğeri ise model alma ya da taklittir (Şen, 2009). Birçok araştırma göstermektedir ki çocuklar agresif ve vahşi modelleri gözlemlediklerinde daha da saldırganlaşmaktadırlar (Bayrakçı, 2007).

Modelleme yoluyla öğrenilen saldırganlık için Bandura 3 tür modelden bahsetmektedir: (1) Belirli bir davranışı sergileyen gerçek kişi olarak tanımlanan canlı model, (2) Bir filmde, tv programında, kitapta veya başka bir platformda tasvir edilen bir karakter ya da kişi olarak tanımlanan sembolik model, (3) Canlı veya sembolik bir insan tarafından gösterilmeyen nasıl davranılacağına ilişkin açıklamalar olarak tanımlanan sözlü direktifler (Bayrakçı, 2007).

Saldırgan model olmadığı durumlarda birey model davranışı belleğinde depolayıp, bu davranışları geri çağırarak saldırganca davranmaktadır. Bandura ve arkadaşları tarafından (1961) yapılan deneyde çocuklara, içi hava dolu bir bebeğe vuran ve zaman zaman hakaret eden bir yetişkinin filmi seyrettirilmiş ve daha sonra bu bebekle oynayabilecekleri bir odaya bırakılmışlardır. Çocuklar, bebekle oynarken yetişkini taklit etmiş ve ilave saldırgan davranışlarda da bulunmuşlardır. Ancak kontrol grubunda bu

filmi izlemeyen çocuklar aynı bebekle saldırgan davranış sergilemeden, daha sakin oynamışlardır (Kağıtçıbaşı, 2006; Aslan ve Özgün, 2009; Burak, 2013). Bu deneyden hareketle saldırgan davranışta bulunan yetişkini izlemek, saldırgan davranış sergilemeye yol açabilmektedir. Ailede, okulda, medyada ve alt kültürde günlük yaşam örneklerinde saldırgan modellerle karşılaşarak saldırgan davranışlar öğrenilmektedir.

Bireylerin deneyimleri ve model aldığı saldırgan davranışlar ödüllendirilirse, bu davranışı daha çok taklit etme eğiliminde olmaktadır ve eğer bu davranış cezalandırılırsa, daha az taklit etmektedirler. Örneğin, kendisini itekleyip düşüren bir çocuğu itekleyip düşürdükten sonra, annesi tarafından “aferin sana” diye ödüllendirilirse çocuk saldırganlığı her koşulda öğrenip tekrarlayabilecektir. Daha saldırgan sporcuların hedeflerine daha kolay ulaştıkları ya da daha güçlü değerlendirildikleri, teröristlerin medyada yer alarak insanların üzerinde korku oluşturdukları gibi örnekler çoğaltılabilmektedir. Bu ödül durumu dışarıdan gelen bir onay, takdir, beğeni olabilirken, içsel doyum ya da bir rahatlama duygusu da olabilmektedir (Güner, 2007).

2.2.7. Saldırganlık Türleri

Saldırganlık davranışı birçok türde sınıflandırılabilceği bilimsel araştırmalar ile tespit edilmiştir. Saldırganlık gerçekleştirilme yönü, şekli ve amacına göre farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Alan yazında saldırganlık gerçekleştirilme yönü açısından; dolaylı dolaysız (doğrudan), gerçekleştirilme şekli açısından; açık/fiziksel, sözel, ilişkisel, sosyal, gerçekleştirilme amacına göre; tepkisel, aktif yönelimli şeklinde sınıflandırılmaktadır. Saldırganlık türleri arasında en fazla kabul gören ve geçerli olan sınıflandırmalardan biri, tepkisel (reactive) saldırganlık ve amaçlı (proactive) saldırganlıktır.

İnsanın kendisinin ya da başkasının yaşamını, özgürlüğünü, onurunu ve malını korumak için kullandığı şiddet tepkisel saldırganlıktır. Bu saldırganlık korkudan doğar. Tepkisel saldırganlığın bir başka biçimi de engellemelerden doğan, gerginlikte ortaya çıkan saldırganlıktır. İstekleri ve gereksinimleri engellendiği zaman çocuklarda ve ergenlerde saldırgan davranışlar görülür. Reaktif saldırganlığın amacı algılanan tehdidi ortadan kaldırmaktır. Bu türden saldırgan davranışlar engellenen amaca şiddet kullanarak ulaşma yolunda olan girişimlerdir (Fromm, 1994). Tepkisel (reactive) saldırganlık, çoğunlukla

ve yanlış algılanan bir tehdide otomatik ve savunucu bir tepkidir (McAdams ve Lambie, 2003).

Diğeri proaktif ya da soğukkanlı saldırganlık olarak adlandırılmaktadır. Bu saldırganlık türü başkalarına üstünlük, hakimiyet kurmayı, onlara hükmedip kontrol etmeyi amaçlayan davranışlardır (Çelik ve Otrar, 2009). Tehdide yönelik bir tepki olmayıp, istenilen bir şeyi elde etme veya bir akrana zorbalık etme gibi bir amaca hizmet eden davranışları içermektedir (Dilekmen ve ark., 2011).

Araştırmacılar, amaçlı saldırganlığı nesneye ya da kişiye yönelik olması bakımından ikiye ayırmaktadırlar. Nesneye yönelik amaçlı saldırganlık araçsal saldırganlık olarak adlandırılmaktadır ve “bir çocuğun belirli bir dışsal amaca rahatsız edici bir yolla ulaşmaya çalışması” olarak tanımlanmaktadır. Örneğin başka bir çocuğun oyuncasını almaya çalışması ya da çocuk oyuncasından vazgeçene kadar ona karşı tehdit edici bir tavır sergilemesi. Kişiyeye yönelik amaçlı saldırganlık ise, zorbalık olarak adlandırılmaktadır ve “kışkırtılmamış bir çocuğun bu davranışı için dışsal açık bir amaç olmaksızın başka bir çocuğu küçümsemesi, gözdağı vermesi, baskı yapması, onunla eğlenmesi ya da aşağılaması” olarak tanımlanmaktadır (Ergül, 2009).

2.3. Tutum

Tutum, Latince “Aptus” kelimesine karşılık gelmektedir (Güven ve Uzman, 2006) ve “harekete hazır” anlamına gelir. Bu anlama göre tutum bir davranıştan önce gerçekleşen hareketlerimize rehber olan bir kavramdır (Arkonaç, 2001). Yani tutum, kişinin herhangi bir duruma karşı gösterdiği tepkiyi harekete geçmeye hazır olma halidir (Sevilmiş, 2006).

Üstüner (2006) tutum kavramını, insanlara, olaylara, nesnelere, yerlere ve düşüncelere karşı olumlu veya olumsuz olarak oluşan duygusal eğilim şeklinde tanımlarken, Hogg ve Smith (2007), bireylerin birbirini daha iyi tanımlarını ve birbirleriyle iletişim kanalları kurabilmelerine sebep olan, karşılıklı olarak birbirlerinin tutumlarını sezinlemelerini sağlayan kişilik üzerindeki pencereler olarak belirtmişlerdir.

2.3.1. Okula Yönelik Tutum

İnsan yaşantısının önemli bir bölümünün geçtiği ve insana yön veren “okul” kurumunun öğrenciler tarafından ne şekilde algılandığı son derece önemlidir. Uzun ve Sağlam’a göre tutum, bir varlığa karşı davranış, duygu ve düşüncelerden oluşmaktadır. Fakat, bunlar birbirinden bağımsız değildir. Tutum, genelde, bireyi tutum nesnesine yönelik davranışlarda bulunmaya eğilimli kılar. Tutumlar çok sayıda geçirilen yaşantı sonucunda dereceli olarak da değişebileceği gibi tek bir yaşantı sonucunda ani olarak da değişiklik gösterebilir (Arslan, 2006).

Bir bireyin tutumu gözle görülemez ancak davranışlarına bakılıp herhangi bir olay, obje veya düşünceye karşı tutumu ile ilgili bilgi sahibi olunabilir (Tavşancıl, 2006). Örneğin bir bireyin okula yönelik tutumunun nasıl olduğu belirlenebilir. Çünkü tutumlar uzun bir süreç içerisinde gelişmiş tutarlı eğilimler olduklarından kararlılık arz etmektedirler. Ancak bu durum tutumların zamanla değişmeyeceği anlamına da gelmez. Çünkü tutum doğuştan gelen değil, sosyal deneyimlerle kazanılan bilişsel öğrenmelerdir (Tavşancıl, 2006). Bireylerin okula ilişkin tutumları, duygu ve düşünceleri; gelişimleri ve akademik yaşantıları üzerinde olumlu veya olumsuz etkilere neden olabilir (Tatar, 2006; Sarı ve Cenkseven, 2008). Öğrencilerin okul başarılarının artması için okula yönelik olumlu bir tutum geliştirmeleri gerekir. Dolayısıyla öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının olumlu olması için, okullarını benimsemeleri, sevmeleri ve okulu kendi evleri gibi görebilmeleri çok önemlidir. Olumlu bir okul ortamı olması öğrencinin akademik başarısı üzerinde olumlu yönde etkiler bırakacağı anlamına gelir (Alıcı, 2013). Çünkü okul bireylerin hem akademik hem de sosyal gelişimleri bakımından önemli bir yer ve önemli bir dönüm noktasıdır. Ayrıca okula karşı olumlu tutumları sayesinde öğrenciler hak ettikleri ve istedikleri başarıya ulaşabilir ve olumlu tutum geleceğe dair meslek seçimi, yaşam tarzı gibi önemli konularda vereceği kararları etkilemektedir (Gürbüz ve Kışoğlu, 2007).

Adıgüzel ve Karadağ (2013) okula ilişkin olumsuz tutuma sahip olan öğrencilerin okul devamsızlıklarının daha fazla olduğunu göstermektedir. Ayrıca Pişkin ve Bölükbaşı (2005) yaptıkları çalışmada akademik başarı ile okula ilişkin tutum arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Sözbilir ve arkadaşları (2010) yaptıkları çalışmada, erkek

öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının kızlara göre daha düşük olduğunu; sınıf düzeyi yükseldikçe, okula ilişkin tutumlarının azaldığını bulmuşlardır.

Okula bağlı olmak, okula yönelik olumlu duygular içinde olma, okul ortamına ait olma duygusu, eğitim hakkında olumlu hislerde bulunma ve okul çalışanlarıyla ve öğrencilerle olumlu ilişki içinde olma, zamanının büyük bölümünü okul çalışmaları için harcama, okula devamlılık sağlama, ders dışı sosyal etkinliklerde bulunma, okulda ve sınıfta alınan kararlarda fikir beyan etme, kendi öğrenme amaçlarını tespit etme ve düşüncelerini sınıfa açıklayabilme olarak da tanımlanmaktadır (Mengi, 2011).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ve olumlu sosyal ve saldırgan davranışlarını incelemeye yönelik bu çalışma, ilişkisel tarama modelinde, betimsel bir araştırmadır. Tarama araştırmaları, geniş gruplar üzerinde yürütülen, gruptaki bireylerin bir olgu ve olayla ilgili görüşlerinin, tutumlarının alındığı, olgu ve olayların betimlenmeye çalışıldığı araştırmalardır. Araştırmacı burada var olan durumu ayrıntısıyla betimlemeye ve durum hakkında bilgi vermeye çalışır (Karakaya, 2009).

3.2. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini 2017-2018 yılında Antalya'nın merkez ilçesinde bulunan liselerde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Okulların seçiminde spor yapan öğrenci sayısının az olmaması için spor dallarında daha aktif olan ve yarışmalara katılan liselerin seçilmesine ve sosyo-ekonomik farkı ortadan kaldırabilmek için okulların aynı bölgeden ve aynı okul türünden seçilmesine özen gösterilmiştir. Bu ölçütlere uygun örneklem seçebilmek için, seçkisiz olmayan örneklem çeşitlerinden amaçsal örnekleme (purposive sampling) yöntemi kullanılmıştır. Okul seçiminde söz konusu ölçütler dikkate alındığında, araştırmanın örneklemi Muratpaşa Anadolu Lisesi ve 75. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma örneklemini 195 kız, 205 erkek olmak üzere toplam 400 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaş ortalaması (\bar{x} yaş=15.48±.55) yıldır.

Öğrencilerin bazı demografik özelliklere göre dağılımları tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Öğrencilerin bazı demografik özelliklere göre dağılımları

Değişken		N	%
Cinsiyet	Kız	195	48,8
	Erkek	205	51,3
Okul	Muratpaşa A.L.	197	49,3
	75.yıl C.A.L.	203	50,7
Spor Yapma	Evet	178	44,5
	Hayır	222	55,5
Okul başarısı	Zayıfı var	98	24,5
	Zayıfı yok	93	23,3
	Teşekkür aldı	166	41,5
	Takdir aldı	43	10,8

Tablo 1’e göre, araştırmaya katılan bireylerin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde; araştırmaya %48.8 (n=195) kız ve %51.3 (n=205) erkek olmak üzere toplam 400 öğrenci katılmıştır. Okullara göre dağılımı incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin %49.3’ü (n=197) Muratpaşa Anadolu Lisesinden, %50.7’si (n=203) 75.yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesinden oluşmuştur. Spor yapma durumuna göre bakıldığında; araştırmaya katılan öğrencilerin %44.5’i (n=178) lisanslı olarak spor yaptığı, %55.5’inin (n=222) ise spor yapmadığı görülmektedir. Öğrencilerin okul başarısına göre dağılımları incelendiğinde; %24.5’inin zayıfı var (n=98), %23.3’ünün zayıf yok (n=93), %41.5’inin teşekkür belgesi (n=166), %10.8’inin takdir belgesi (n=43) aldığı görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğrencilerin demografik bilgilerini elde etmek amacıyla “kişisel bilgiler formu” (EK 1) kullanılmıştır. Öğrencilerin okula yönelik tutum düzeylerinin belirlenmesi için, Alıcı (2013) tarafından geliştirilen “Okula Yönelik Tutum Ölçeği” ve Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranış düzeylerini belirlemek için ise, Bayraktar ve ark., (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlar Ölçeği” (EK 1) kullanılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan araştırmanın

yapılmasında bilimsellik ve etik açısından sakınca olmadığına dair etik kurul onayı alınmıştır (Ek.2).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmacının belirlenen örneklem grubunda yer alan okullarla gerekli görüşmeler yapılarak, ölçekler belirlenen bir görüşme takvimi içerisinde uygulanmıştır. Katılımcılara öncelikle araştırmanın amacına ilişkin kısa bir bilgi verilmiş ve ardından araştırmaya katılmak isteyen katılımcılara ölçekler dağıtılmıştır. Veriler lise ders saatleri içinde ders yürütücüsünün izni ve yardımıyla toplanmıştır. Ölçeğin uygulanmasında gönüllülük ilkesi esas alınmış ve eksik veya hatalı doldurulan ölçekler analizlere dâhil edilmemiştir.

3.5. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul, cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi alınmıştır. Akademik başarı durumunu belirlemek için öğrencilerden önceki dönemi düşünerek “zayıfım var”, “zayıfım yok”, “teşekkür aldım” ve “takdir aldım” şeklindeki seçeneklerden birini işaretlemeleri istenmiştir. Önemli bir bağımsız değişken olan spor yapma durumunu belirlemek için, okul takımında veya kulüpte herhangi bir spor dalında aktif olarak spor yapması göz önünde bulundurulmuştur.

3.6. Okula Yönelik Tutum Ölçeği

Alıcı (2013) tarafından geliştirilen “Okula Yönelik Tutum Ölçeği” lise öğrencilerinin okula yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik hazırlanmış 20 maddelik ve 5’li likert tipi ölçektir. Ölçekte, tek faktörlü üç bileşenli bir yapı belirlenmiştir. Ölçek maddelerinden 12’si olumlu, 8’i olumsuz maddedir ve 2, 3, 8, 9, 10, 11, 19 ve 20. maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçeğin bileşenleri “Kişisel Gelişimin Engeli Olarak Okul”, “Kişisel Gelişimin Destekleyicisi Olarak Okul” ve “Özlenen Bir Varlık Olarak Okul” şeklinde adlandırılmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100’dür. Puan yükseldikçe okula yönelik olumlu tutum artmaktadır. Ölçeğin bütününe ve alt bileşenlerine ilişkin Cronbach Alfa güvenilirliği sırasıyla 0,91; 0,87; 0,81 ve 0,79 olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin bütününe ve alt boyutlarının da kendi içinde tutarlı olduğunu göstermektedir (Alıcı, 2013). Bu araştırmada kullanılan okula yönelik tutum ölçeğinin Cronbach Alpha (α) değeri 0.915’dir.

3.7. Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlar Ölçeği

Boxer, Tisak ve Goldstein (2004) tarafından geliştirilen, Bayraktar ve arkadaşları (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 25 maddelik bir ölçektir. Amaca Yönelik Saldırgan Davranış ve Tepkisel Saldırgan Davranış ile Amaca Yönelik Olumlu Sosyal Davranış, Tepkisel Olumlu Sosyal Davranış ve Özgeci Olumlu Sosyal Davranış (5) olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarında Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayıları; Amaca Yönelik Saldırgan Davranış için .79, Tepkisel Saldırgan Davranış için .85, Amaca Yönelik Olumlu Sosyal Davranış için .90, Tepkisel Olumlu Sosyal Davranış için .85 ve Özgeci Olumlu Sosyal Davranış için .83 olarak araştırmacılar tarafından bulunmuştur. Ölçek 1=Hiç Tanımlamıyor, 4= Kesinlikle Tanımlıyor olmak üzere 4'lü likert tipinde bir ölçektir (Bayraktar ve ark., 2010). Bu araştırmada kullanılan Olumlu sosyal davranışlar için Cronbach Alpha (α) değeri 0.856, saldırgan davranışlar için Cronbach Alpha (α) değeri ise 0.906 olarak bulunmuştur.

3.8. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde kişisel bilgiler için betimsel istatistik yöntemleri olarak frekans (n), yüzde (%), aritmetik ortalama (\bar{x}) ve standart sapma (Ss) kullanılmıştır. Araştırmada öncelikle verilerin dağılımı incelenmiş ve çalışma grubundan elde edilmiş olan verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Kolmogorow Smirnow veya Shapiro-Wilk testlerinin sonuçları dikkate alınmıştır. Test sonuçlarına göre verilerin normal dağılmadığı yönündedir. Bu aşamada verilerin diğer normallik varsayımlarını sağlayıp sağlamadığını kontrol etmek için basıklık ve çarpıklık kat sayılarına bakılmıştır, bu kapsamda katılımcıların her bir maddenin basıklık ve çarpıklık katsayıları +2 ile -2 arasında olduğu belirlenmiştir. Bu durum yapılan çalışmadan elde edilen puanların normal dağılım gösterdiği biçiminde yorumlanmaktadır (Pallant, 2001). Bu nedenle verilerin analizinde ikili değişkenlerde parametrik testlerden bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin akademik başarılarına göre ise alt gruptan birinin n=30 ölçütünü sağlamadığı için parametric olmayan Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını görmek için Mann Whitney testi kullanılmıştır. Ayrıca araştırmada kullanılan ölçeklerin birbirleriyle ilişkisini saptamak için Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Sonuçlar 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, bağımsız değişkenler ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ve okula yönelik tutumları arasındaki ilişkiye yönelik test analizleri yer almaktadır.

4.1. Kız Öğrencilerin Spor Yapma Durumuna Göre Okula Yönelik Tutumları ile Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları

Kız öğrencilerin spor yapma değişkenine göre okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışlarına ilişkin t testi sonuçları tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Kız öğrencilerin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışlarının spor yapma durumuna göre t-testi sonuçları

	Spor Yapma	N	\bar{X}	Ss	t	p
Okula Yönelik Tutum	Evet	70	3.06	.84	.475	.635
	Hayır	130	3.01	.68		
Olumlu Sosyal Davranışlar	Evet	70	2.53	.65	-.698	.486
	Hayır	130	2.60	.55		
Saldırganlık	Evet	70	1.82	.93	1.615	.109
	Hayır	130	1.62	.65		

Tablo 4.1. incelendiğinde, kız öğrencilerin spor yapma durumuna göre, okula yönelik tutumları ($t=.475$, $p=.635$; $p>.05$), olumlu sosyal davranış ($t=-.698$, $p=.486$; $p>.05$) ve saldırganlık ($t=1.615$, $p=.109$; $p>.05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

4.2. Erkek öğrencilerin spor yapma durumuna göre Okula Yönelik Tutumları ile Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları

Erkek öğrencilerin spor yapma değişkenine göre okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışlarına ilişkin t testi sonuçları tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Erkek öğrencilerin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışlarının spor yapma durumuna göre t testi sonuçları

	Lisans	N	\bar{X}	Ss	t	p
Okula Yönelik Tutum	Evet	102	3.55	.85	4.668	.000
	Hayır	98	3.05	.65		
Olumlu Sosyal Davranışlar	Evet	102	2.96	.61	3.933	.000
	Hayır	98	2.65	.50		
Saldırganlık	Evet	102	1.46	.61	-1.761	.080
	Hayır	98	1.61	.57		

Tablo 4.2. incelendiğinde, erkek öğrencilerin spor yapma durumuna göre, okula yönelik tutumları ($t=4.668$; $p=.000$; $p<.05$) ve olumlu sosyal davranış ($t=3.933$; $p=000$; $p>.05$) toplam puanları istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Lisanslı olarak spor yapan erkek öğrencilerin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal davranış puan ortalamaları spor yapmayan öğrencilere göre daha yüksektir. Lise öğrencilerinin saldırganlık puanları incelendiğinde ise spor yapmayan öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamaları, spor yapan öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmiş ancak ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. ($t=-1.761$, $p=.080$; $p>.05$). Erkek öğrencilerin lisanslı olarak spor yapma durumu saldırganlık düzeyini etkilemediği saptanmıştır.

4.3. Lise öğrencilerin spor yapma durumuna göre okula yönelik tutumları, olumlu sosyal ve saldırgan davranışları

Öğrencilerin spor yapma değişkenine göre okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışlarına ilişkin t testi sonuçları tablo 4.3’de verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğrencilerin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışları spor yapma değişkenine göre t testi sonuçları

	Lisans	N	\bar{X}	Ss	t	p
Okula Yönelik Tutum	Evet	178	3.34	.87	-4.092	.000
	Hayır	222	3.02	.67		
Olumlu Sosyal Davranışlar	Evet	178	2.77	.66	-3.066	.003
	Hayır	222	2.61	.51		
Saldırganlık	Evet	178	1.60	.77	.115	.910
	Hayır	222	1.61	.61		

Tablo 4.3. incelendiğinde, öğrencilerin spor yapma durumuna göre okula yönelik tutumları ($t=-4.092$, $p=.000$; $p<.05$), olumlu sosyal davranış puanları ($t=-3.066$, $p=.003$; $p<.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunurken, saldırganlık puanları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t=.115$, $p=.910$; $p>.05$).

4.4. Öğrencilerin Okul Başarı Değişkenine Göre Okula Yönelik Tutumları ile Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları

Spor yapan öğrencilerin okul başarısı değişkenine göre aldıkları puanlara ilişkin Mann Whitney-U testi sonuçları tablo 4.4’de verilmiştir.

Tablo 4.4. Spor Yapan Öğrencilerin Okul Başarısı Değişkenine Göre Aldıkları Puanlara İlişkin Mann Whitney-U Sonuçları

	Okul başarısı	N	S.O	X ²	p	
Okula Yönelik Tutum	1.Zayıfı var	22	61.00			1<3
	2.Zayıfı yok	38	81.83	10.622*	.014	1<4
	3.Teşekkür aldı	96	95.96			
	4.Takdir aldı	22	103.05			
Olumlu Sosyal Davranışlar	1.Zayıfı var	22	68.66			
	2.Zayıfı yok	38	84.12	5.441	.142	
	3.Teşekkür aldı	96	94.97			
	4.Takdir aldı	22	95.97			
Saldırganlık	1.Zayıfı var	22	120.25			1>4
	2.Zayıfı yok	38	86.38	9.564*	.023	1>3
	3.Teşekkür aldı	96	86.09			1>2
	4.Takdir aldı	22	79.05			

* $p<0.05$

Tablo 4.4. incelendiğinde, spor yapan öğrencilerin okul başarısına göre okula yönelik tutumlarında istatistiksel anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($Z=10.622$; $p=.014$; $p<.05$). Zayıfı olan (61.00) öğrencilerin teşekkür alan (95.96) ve takdir alan (103.05) öğrencilerden okula yönelik tutumlarının daha düşük olduğu görülmüştür.

Olumlu sosyal davranış puanları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($Z=5.441$; $p=.142$; $p>.05$).

Saldırganlık düzeyleri incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($Z=9.564$; $p=.023$; $p<.05$). Zayıfı olan (120.25) öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, takdir alan (79.05), teşekkür alan (86.09) ve zayıfı olmayan (86.38) öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Spor yapmayan öğrencilerin okul başarısı değişkenine göre okula yönelik tutum, olumlu sosyal davranışlar ve saldırganlık puanlarına ilişkin kruskall wallis testi sonuçları tablo 4.5.'de verilmiştir.

Tablo 4.5. Spor Yapmayan Öğrencilerin Okul Başarısı Değişkenine Göre Okula Yönelik Tutum, Olumlu Sosyal Davranışlar ve Saldırganlık Puanlarına İlişkin Kruskall Wallis testi Sonuçları

	Okul başarısı	N	S.O	X ²	p
Okula Yönelik Tutum	1.Zayıfı var	76	110.68	4.947	.176
	2.Zayıfı yok	55	99.56		
	3.Teşekkür aldı	70	114.66		
	4.Takdir aldı	21	135.21		
Olumlu Sosyal Davranışlar	1.Zayıfı var	76	101.29	1.058	.109
	2.Zayıfı yok	55	108.00		
	3.Teşekkür aldı	70	117.66		
	4.Takdir aldı	21	137.07		
Saldırganlık	1.Zayıfı var	76	126.24	7.367	.061
	2.Zayıfı yok	55	110.95		
	3.Teşekkür aldı	70	98.20		
	4.Takdir aldı	21	103.95		

* $p<0.05$

Tablo 4.5. incelendiğinde, spor yapmayan öğrencilerin okul başarısına göre okula yönelik tutumlarında ($x^2=4.947$; $p=.176$; $p>.05$), olumlu sosyal davranış puanlarında ($x^2=1.058$; $p=.109$; $p>.05$) ve saldırganlık düzeylerinde ($x^2=7.367$; $p=.061$; $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin okul başarısı değişkenine göre okula yönelik tutum, olumlu sosyal davranışlar ve saldırganlık puanlarına ilişkin ANOVA testi sonuçları tablo 4.6.'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin Okul Başarısı Değişkenine Göre Okula Yönelik Tutum, Olumlu Sosyal Ve Saldırgan Davranışlarının ve Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları

	Okul başarısı	N	\bar{X}	Ss	F	P	Tukey
Okula Yönelik Tutum	1.Zayıfı var	98	2.96	.65	5.911*	.001	1<3
	2.Zayıfı yok	93	3.06	.74			1<4
	3.Teşekkür aldı	166	3.27	.81			2<4
	4.Takdir aldı	43	3.44	.87			
Olumlu Sosyal Davranışlar	1.Zayıfı var	98	2.52	.54	4.916*	.002	1<3
	2.Zayıfı yok	93	2.64	.59			1<4
	3.Teşekkür aldı	166	2.78	.59			
	4.Takdir aldı	43	2.81	.63			
Saldırganlık	1.Zayıfı var	98	1.87	.81	8.532*	.000	1>2
	2.Zayıfı yok	93	1.61	.65			1>3
	3.Teşekkür aldı	166	1.44	.48			
	4.Takdir aldı	43	1.61	.91			

* p<0.05

Tablo 4.6.'ya göre, öğrencilerin okul başarısına göre okula yönelik tutumları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (F= 5.911, p=.001 p<.05). Okul başarısı zayıf (\bar{x} =2.96) olan öğrencilerin okul başarısı iyi (\bar{x} =3.27) ve çok iyi (\bar{x} =3.44) olan öğrencilerden, okul başarısı orta (\bar{x} =3.06) olan öğrencilerin de okul başarısı çok iyi (\bar{x} =3.44) olan öğrencilerden okula yönelik tutumlarının düşük olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin okul başarısına göre olumlu sosyal davranışları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (F= 4.916; p=.002 p<.05). Okul başarısı zayıf (\bar{x} =2.52) olan öğrencilerin okul başarısı iyi (\bar{x} =2.78) ve çok iyi (\bar{x} =2.81) olan öğrencilerden, olumlu sosyal davranışlarının düşük olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin okul başarısına göre saldırganlık düzeyi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (F= 8.532 p=.000 p<.05). Okul başarısı zayıf (\bar{x} =1.87) olan öğrencilerin okul başarısı iyi (\bar{x} =1.44) ve çok iyi (\bar{x} =1.61) olan öğrencilerden, saldırganlık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.5. Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışları arasındaki ilişki

Spor yapan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışları arasındaki ilişki Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7. Spor yapan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışları arasındaki ilişki (N=178)

	Okula Yönelik Tutum	Olumlu Sosyal Davranışlar	Saldırganlık
Okula Yönelik Tutum	1	r=.591** p=.000	
Olumlu Sosyal Davranışlar		1	r=-.446** p=.000
Saldırganlık	r=-.576** p=.000		1

** P<0.01

Tablo 4.7. incelendiğinde; spor yapan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal davranışları (r=.591; p=.000; p<.05) arasında istatistiksel olarak pozitif yönde bir ilişki varken, okula yönelik tutumları ile saldırganlık düzeyleri (r=-.576; p=.000; p<.05) arasında negatif yönde bir ilişkiye saptanmıştır. Spor yapan lise öğrencilerinin olumlu sosyal davranışları ile saldırganlık düzeyleri (r=-.446, p=.000; p<.05) arasında istatistiksel olarak negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Spor yapmayan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışları arasındaki ilişki Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Spor yapmayan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışları arasındaki ilişki (N=222)

	Okula Yönelik Tutum	Olumlu Sosyal Davranışlar	Saldırganlık
Okula Yönelik Tutum	1	r=.032 p=.633	
Olumlu Sosyal Davranışlar		1	r=-.108 p=.108
Saldırganlık	r=-.292** p=.000		1

** p<0.01

Tablo 4.8. incelendiğinde; spor yapmayan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile saldırganlık düzeyleri (r=-.292; p=.000; p<.05) arasında istatistiksel olarak negatif yönde bir ilişki varken, okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal davranışları (r=.032, p>.05) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Olumlu sosyal davranışları

ile saldırganlık düzeyleri ($r=-.108$; $p=.108$; $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal ve saldırgan davranışları arasındaki ilişki Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9. Lise Öğrencilerinin Okula Yönelik Tutumları ile Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları Arasındaki İlişki (N=400)

	Okula Yönelik Tutum	Olumlu Sosyal Davranışlar	Saldırganlık
Okula Yönelik Tutum	1	$r=.371^{**}$ $p=.000$	
Olumlu Sosyal Davranışlar		1	$r=-.297^{**}$ $p=.000$
Saldırganlık	$r=-.445^{**}$ $p=.000$		1

** $P<0.01$

Tablo incelendiğinde; spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal davranışları ($r=.371$; $p=.000$; $p<.05$) arasında istatistiksel olarak pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Olumlu sosyal davranışları ile saldırganlık düzeyleri ($r=-.297$, $p=.000$; $p<.05$) arasında ise istatistiksel olarak negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. saldırganlık düzeyleri ile okula yönelik tutumları ($r=-.445$, $p=.000$; $p<.05$) arasında negatif yönde bir ilişki saptanmıştır.

5. TARTIŞMA

Spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumlarının cinsiyete, akademik başarısına ilişkin sonuçlar ve olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutumları arasındaki ilişkiye ilişkin tartışmalara bu bölümde yer verilmiştir.

5.1. Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerin Cinsiyet Durumuna Göre Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları ile Okula Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Tartışma

Araştırma sonuçlarına göre, kız öğrencilerin spor yapma durumuna göre okula yönelik tutumları, olumlu sosyal davranışları ve saldırganlık puanları incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Erkek öğrencilerin spor yapma durumuna göre okula yönelik tutumları ve olumlu sosyal davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken, saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Kız öğrencilerde spor yapma okula yönelik tutum, olumlu sosyal davranış ve saldırganlıkta bir farklılık yaratmamıştır. Erkek öğrencilerde ise spor yapma saldırganlığı etkilemezken, okula yönelik tutum ve olumlu sosyal davranışı olumlu etkilemiştir.

Dervent (2010) yaptığı çalışmada, lise öğrencilerinin sportif faaliyetlere katılımları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma İstanbul ilinde lisede öğrenim gören rastgele seçilmiş 354 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Spor yapan bireyler ile yapmayan bireyler arasında saldırganlık özellikleri açısından istatistiksel bir fark saptanmamıştır ve çalışma sonucunda spora katılımın, lise öğrencilerinde saldırganlığı azaltmadığı bulunmuştur. Güner (2006)'in 240 sporcu üzerinde yaptığı bir çalışmada, erkek sporcuların saldırganlık puanı ile kadın sporcuların saldırganlık puanları arasında anlamlı fark gözlememiştir. Kırimoğlu ve arkadaşlarının (2008), lise öğrencilerinin spora katılım düzeylerini inceledikleri çalışmalarında, kız ve erkek öğrencilerin spor yapma durumu saldırganlık düzeyini etkilemediği görülmüştür.

Yıldız (2009) yapmış olduğu çalışmada kızların spor yapma durumuna göre saldırganlık düzeyini incelemiş ve anlamlı bir fark bulamamıştır. Cinsiyetin saldırganlık düzeyini etkileyen bir unsur olmadığını gösteren bir çok çalışma olduğu görülmektedir (Hatunoğlu, 1994; Karataş, 2005; Ağlamaz, 2006). Bu çalışmada da kız ve erkek öğrencileri tek tek incelediğimizde, yapılan analiz sonuçlarına göre kız öğrencilerin saldırganlık puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı, lisanslı olarak spor yapma durumu saldırganlık düzeyini etkilemediği saptanmıştır. Görüldüğü gibi araştırma bulguları yapılan diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir.

5.2. Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Durumuna Göre Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları ile Okula Yönelik Tutum Puanlarının İlişkin Tartışma

Lise öğrencilerinin spor yapma durumuna göre okula yönelik tutumları, olumlu sosyal davranış puanları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Spor yapan lise öğrencilerinin spor yapmayanlara göre okula yönelik tutumlarının ve olumlu sosyal davranış puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Saldırganlık düzeylerine bakıldığında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir.

Epirek (1993) yaptığı çalışmada, spor yapanlarla yapmayanlar arasında saldırganlık özelliklerinde anlamlı bir fark bulamamıştır. Başka bir çalışmada Certel ve Bahadır (2017), öğrencilerin lisanslı olarak spor yapma durumuna göre okula yönelik tutumları ve antisosyal inanç ve tutumları anlamlı bir fark bulamamışlardır. Yıldız (2009)'ın çalışmasında, araştırmaya katılan deneklerin saldırganlık durumlarına ilişkin edilgen saldırganlık alt boyutu, spor yapanlar ve yapmayanlar bakımından incelendiğinde spor yapmayanların genel saldırganlık puanları, spor yapanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Başka bir çalışmaya göre, spor yapmanın erkek katılımcıların zorbalık eğilimlerinde genel olarak farklılığa yol açmamasına rağmen, spor yapanlarda başkalarını üzme davranışını azalttığı sonucunu bulmuşlardır (Öz ve ark., 2011).

Bu çalışmada öğrencilerin saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Yapılan çalışmalarla paralellik gösterse de çelişen sonuçlar da olduğu görülmektedir. Olumlu sosyal davranışlarda spor yapanlar lehine anlamlı bir fark görülmüştür. Bu sonucu destekler nitelikte çalışmalar olduğu söylenebilir.

5.3. Lise Öğrencilerinin Akademik Başarı Durumuna Göre Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları ile Okula Yönelik Tutum Puanlarının İlişkin Tartışma

Lise öğrencilerinin okul başarısına göre okula yönelik tutumları, olumlu sosyal davranışları ve saldırganlık düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Okula yönelik tutumlarının, okul başarısı zayıf olan öğrencilerin, okul başarısı iyi ve çok iyi olan öğrencilerden, okul başarısı orta olan öğrencilerin de okul başarısı çok iyi olan öğrencilerden düşük olduğu görülmüştür. Olumlu sosyal davranışlarının, okul başarısı zayıf olan öğrencilerin, okul başarısı iyi ve çok iyi olan öğrencilerden, düşük olduğu görülmüştür. Saldırganlık düzeyinin, okul başarısı zayıf olan öğrencilerin, okul başarısı iyi ve çok iyi olan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Alan yazında bu bulguları destekler nitelikte çalışmalar bulunmaktadır (McCoach, 2002; McCoach ve Siegel, 2003; Suldo ve ark., 2008). Açıkgöz (2017) yaptığı bir araştırmada, okula karşı tutum ile okul başarı düzeyleri arasında, başarılı öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar bulmuştur. Yani başarılı öğrencilerin okula karşı tutumları başarısız öğrencilere göre daha yüksektir. Bu sonuç okul başarısının okula karşı tutumda önemli bir etken olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmalarda, akademik başarısı düşük olan öğrencilerin başarısı yüksek olanlara göre, okula ve öğretmenlere yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu belirtilmektedir (Reis ve McCoach, 2000; McCoach ve Siegle, 2001).

Başlantı ve McCoach (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, akademik başarısızlık yaşayan öğrencilerin diğer gruba göre daha düşük akademik benlik algısına, öğretmene ve okula yönelik daha olumsuz tutuma, daha düşük motivasyon/öz düzenlemeye, düşük düzeyde amaçsal yönelimlere sahip oldukları belirtilmiştir. Pişkin (2005) ve Bölükbaşı (2005) yaptıkları çalışmada akademik başarı ile okula ilişkin tutum arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Balkıs ve Arslan (2016) yaptıkları araştırmada akademik başarı açısından üst grupta yer alan öğrencilerin okula yönelik tutum puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirtmişlerdir. Sünbül ve Güçray (2016) çalışmalarında, ergenlerin akademik başarıları arttıkça olumlu sosyal davranış eğilimlerinde de artış olduğunu bulmuşlardır (Bandura ve ark., 2000; Marquez ve ark., 2006; Veenstra ve ark., 2008).

Erdoğdu (2006) yaptığı bir çalışmada, yüksek akademik başarıya sahip olan ergenlerin, düşük akademik başarıya sahip olanlardan daha az anti-sosyal davranışlar gösterdiklerini bildirmiştir. Bacioğlu'nun (2012) alışmasında, akademik başarı ile toplam saldırganlık ve fiziksel saldırganlık davranışları arasında bir ilişki belirlenmiştir. Uzbaş ve Topçu (2010) yaptığı bir çalışmada, ilköğretim çağındaki çocuklarda saldırganlık ve şiddet davranışları ile akademik başarı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Yapılan çalışmalara bakıldığında bu araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

5.4. Lise ğrencilerinin Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları ile Okula Yönelik Tutum Puanları Arasındaki Ilişkiye Ilişkin Tartışma

Spor yapan ve yapmayan lise ğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal davranışları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde bir ilişki varken, okula yönelik tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişkiye saptanmıştır. Olumlu sosyal davranışları ile saldırganlık düzeyleri arasında ise istatistiksel olarak negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Spor yapan bireylerde bu sonuç değişmezken, spor yapmayan bireylerde ise, sadece okula yönelik tutum ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir değişle, spor yapan ve yapmayan öğrencilerin okula yönelik tutumları arttıķa, olumlu sosyal davranış eğilimleri de artmaktadır. Saldırganlık düzeyleri arttıķa okula yönelik tutum ve olumlu sosyal davranış düzeyleri azalmaktadır.

Bu bulgu literatürdeki birçok çalışmayla benzerlik göstermektedir (Smithmeyer ve ark., 2000; Carlo ve Randall, 2002; Eisenberg ve ark., 2006). Bayraktar ve arkadaşları (2010) yaptığı çalışmada, empati ve başkalarının bakış açısını alma, saldırgan davranışlar alt boyutuyla negatif, özgeci ve tepkisel olumlu sosyal davranış alt boyutlarıyla pozitif yönde ilişki olduğunu bulmuştur. Ayık (2014) alışmasında, ğretmen-ğrenci ilişkisi, idare algısı, öğrenciler arası ilişkiler algısı, güvenlik ve düzenlilik algısı ykseldiķe, öğrencilerin fiziksel şiddet ve genel şiddet algısının düştüğünü belirtmektedir. Yani olumlu okul iklimi algısı ykseldiķe fiziksel ve genel şiddet algısının düştüğü söylenebilir. Yıldız ve Sümer (2010) alışmalarında, okul iklimi algısının katılımcıların saldırgan davranışlarını yordayan en güçlü değişken olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Okul iklimini olumlu ve destekleyici olarak algılayan katılımcıların saldırgan

davranışları daha az sıklıkta sergiledikleri gözlenmiştir. Atik (2016) yaptığı çalışmada, okula karşı tutum ile okula yabancılaşma ve okul tükenmişliğini arasında negatif yönlü bir ilişki bulmuştur. Bu araştırma ile okula karşı tutum okula yabancılaşmayı ve okul tükenmişliğini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayanarak elde edilen sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

Kız öğrencilerin spor yapma durumuna göre, okula yönelik tutumları, olumlu sosyal davranış ve saldırganlık toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Erkek öğrencilerin spor yapma durumuna göre, okula yönelik tutumları ve olumlu sosyal davranış toplam puanları istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Saldırganlık puanları incelendiğinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Erkek öğrencilerin lisanslı olarak spor yapma durumu saldırganlık düzeyini etkilemediği saptanmıştır.

Lise öğrencilerin spor yapma durumuna göre okula yönelik tutumları, olumlu sosyal davranış puanları ve saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Spor yapan öğrencilerin okul başarısına göre okula yönelik tutumlarında istatistiksel anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Okul başarısı zayıf olan öğrencilerin okul başarısı iyi ve çok iyi olan öğrencilerden okula yönelik tutumlarının düşük olduğu görülmüştür. Olumlu sosyal davranış puanları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Saldırganlık düzeyleri incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Spor yapmayan öğrencilerin okul başarısına göre okula yönelik tutumlarında ve olumlu sosyal davranış puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Spor yapmayan öğrencilerin okul başarısına göre saldırganlık düzeyleri incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Spor yapmayanlarda saldırganlık düzeyi okul başarısı zayıf olan öğrencilerin okul başarısı iyi olan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Lise öğrencilerinin okul başarısına göre okula yönelik tutumları incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Okul başarısı zayıf olan öğrencilerin okul başarısı iyi ve çok iyi olan öğrencilerden, okul başarısı orta olan öğrencilerin de okul başarısı çok iyi olan öğrencilerden okula yönelik tutumlarının düşük olduğu görülmüştür.

Lise öğrencilerin okul başarısına göre olumlu sosyal davranışları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Okul başarısı zayıf olan öğrencilerin okul başarısı iyi ve çok iyi olan öğrencilerden, olumlu sosyal davranışlarının düşük olduğu görülmüştür.

Lise öğrencilerin okul başarısına göre saldırganlık düzeyi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Okul başarısı zayıf olan öğrencilerin okul başarısı iyi ve çok iyi olan öğrencilerden, saldırganlık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışları ile okula yönelik tutum puanları arasındaki ilişki sonuçlarına göre, spor yapan öğrencilerin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal davranışları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde bir ilişki varken, okula yönelik tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişkiye saptanmıştır. Spor yapan lise öğrencilerinin olumlu sosyal davranışları ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Spor yapmayan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak negatif yönde bir ilişki varken, okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Olumlu sosyal davranışları ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin okula yönelik tutumları ile olumlu sosyal davranışları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde bir ilişki varken, okula yönelik tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki görülmüştür. Olumlu

sosyal davranışları ile saldırganlık düzeyleri arasında ise istatistiksel olarak negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Birçok insan, şiddet ve saldırgan davranış sorununun ilköğretim çağında görülemeyeceğini ya da şiddet sorununun ergenlik ve ergenlikten sonraki dönemlere özgü bir sorun olduğunu düşünmektedirler. Ancak, ilköğretim düzeyindeki çocuklar arasında, sonraki yıllarda ortaya çıkabilecek şiddete yönelik davranışların habercisi olarak değerlendirilen olumsuz davranışlar görülebilmektedir. Gençlerdeki şiddet davranışının en önemli yordayıcısının çocukluk dönemindeki şiddet ve saldırganlığa yönelik davranışlar olduğu kabul edilmektedir (Postema, 2006). Okulda saldırganlığın, şiddetin çok boyutlu bir sorun olmakla beraber, öğrencilerin okula yönelik tutumlarını ve olumlu sosyal davranış eğilimlerini negatif yönde etkilemektedir. Bu sebeple müdahale ve önleme çalışmalarının kapsamlı olarak yürütülmesi gerekmektedir. Ergenlik döneminde karşılaşılabilecek olumsuz, şiddet ve saldırgan davranışların daha erken yıllarda önüne geçebilmek için, ilköğretimin ilk yıllarından, hatta okul öncesi yıllardan başlamak üzere, çocuklara yönelik olarak temel önleme kapsamında çalışmaların planlanması ve uygulanması önem taşımaktadır. Güvenlik önlemleri acil tedbirler olarak şiddeti önlemede etkili olabilir ancak saldırganlık ve şiddet içerikli davranışlar öğrenilmiş davranışlardır. Çocuklar ve gençler saldırgan davranışları öğrenebiliyorlarsa, sosyal öğrenme teorisine göre olumlu davranışları da öğrenebilirler. Güvenlik önlemleri olumlu sosyal davranışların öğrenilmesini sağlamaz, sadece geçici olarak şiddetin ortaya çıkmasını engeller. Okullarda koruyucu faktörleri harekete geçirme konusunda öğretmenlere, yöneticilere, velilere önemli görevler düşmektedir. Öğrenci gelişimini destekleyerek, çatışma çözme, öfke kontrolü gibi becerileri kazandırarak, öğrencilerini başarıya güdüleyerek ve davranışlarıyla olumlu model olarak saldırganlık ve şiddeti önlemede önemli bir potansiyele sahiptirler. Ayrıca spor yapmanın öğrenciler üzerindeki anlamlı etkilerini kavramaları ve bu çalışmalarını destekleyecek programlar hazırlamaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra ailelerin fiziksel aktivitelerin ve spor faaliyetlerinin öğrencilerin fiziksel, davranışsal, duygusal ve akademik gelişimlerine etkileri hakkında bilgilendirilmeleri ve bu konuda okul yönetimi ve beden eğitimi öğretmenleri ile birlikte ortak çalışma yapmaları gerekmektedir. Bu sayede her açıdan daha sağlıklı bireylerin topluma kazandırılması mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

Açıkgöz, T. Orta okul öğrencilerinde akran zorbalığı ile okula karşı tutum. Sakarya üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2017, Kocaeli.

Adıgüzel, A., Karadaş, H. Ortaöğretim öğrencilerinin okula ilişkin tutumlarının devamsızlık ve okul başarıları arasındaki ilişki, YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 2013; 10 (1),49-66.

Ağlamaz, T. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Puanlarının Kendini Açma Davranışı, Okul Kültürü, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Anne-Baba Öğrenim Düzeyi ve Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, 2006, Samsun.

Akduman, G. G., Akduman, B. ve Cantürk, G. “Ergen Suçluluğunda Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin İncelenmesi”, Türk Pediatri Araştırmaları, 2007; 42, ss. 156-161.

Aktaş, V., Güvenç, B. G. Kız ve erkek ergenlerde saldırgan ve olumlu sosyal davranışlar ile yaş, ilişkisel bağlam ve kişiler arası duyarlılık arasındaki ilişkiler. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2006; 2, 233-264.

Alıcı, D. Okula yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Eğitim ve Bilim, 2013; 38(168), 318-331.

Altinkurt, Y. Öğrenci Devamsızlıklarının Nedenleri ve Devamsızlığın Akademik Başarıya Olan Etkisi. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 2008; 10: 123-145.

Arkonaç S. A. Tutumlar ve Ölçümü, Sosyal Psikoloji (Genişletilmiş 2. Baskı), 2001, İstanbul: Alfa Yayınları.

Arslan, A. Bilgisayar Destekli Eğitim Yapmaya İlişkin Tutum Ölçeği. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 2006; 3(2): 24–33.

Aslan, D. ve Özgün, Ö. Eğitim Psikolojisi. N. Aral ve T. Duman (Ed.) Sosyal öğrenme kuramı. Kriter Yayınları. 2006, Ankara.

Atik, S. Akademik başarının yordayıcıları olarak öğretmene güven, okula karşı tutum, okula yabancılaşma ve okul tükenmişliği, 2016.

Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E, Bem, D. J., Nolen-Hoeksema, S. N., Psikolojiye Giriş, Arkadaş Yayınları, 2010, Ankara.

Ayık, İ. Ortaokullarda şiddet ve okul iklimi arasındaki ilişki. 2014. (Konya ili örneği) (Master's thesis, Mevlana Üniversitesi).

Bacıoğlu, S. D., Özdemir, Y. İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasındaki ilişkiler. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2012; 2(2), 169-187.

Bağcı, B. Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne-baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, 2015, Aydın.

Balkıs, M., Arslan, G. Okul tutum değerlendirme ölçeğinin psikometrik özellikleri: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2016; 9(1), 1-16.

Başlantı, U., McCoach, D. B. Factors related to the underachievement of university students in Turkey. Roeper Review, 2006; 28(4), 210-215.

Bayrakcı, M. Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 2007; 14.

Bayraktar, F., Kındap, Y, Kumru, A. ve Sayıl, M. Olumlu sosyal ve saldırgan davranışlar ölçeğinin ergen örnekleminde psikometrik açıdan incelenmesi. Türk Psikoloji Yazıları. 2010; 13(26): 1-13.

Berberoğlu, G., Balcı, A. Okula Yönelik Tutum Boyutlarının Belli Değişkenlere Göre İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi I. Eğitim Bilimleri Kongresi Kitabı, Adana, 1994; ss. 611-621.

Boxer, P., Tisak, M. S. Children's beliefs about the continuity of aggression. *Aggressive behavior*, 2005; 31(2): 172-188.

Boxer, P., Tisak, M. S., Goldstein, E. Is it to be good? An exploration of aggressive and prosocial behavior sub-types in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 2004; 33(2): 91-100.

Bölükbaşı, B. The impact of family environment, self-concept, and school attitude on 9th grade students' academic achievement. Boğaziçi Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 2005, İstanbul.

Burak, Y. Bilgisayar oyunlarının ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine etkisinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, 2013, Edirne.

Burger, J. M. Kişilik. Kaknüs Yayınları, 2006.

Bushman, B. J. Does venting anger feed or extinguish the flame? Catharsis, rumination, distraction, anger, and aggressive responding. *Personality and social psychology bulletin*, 2002; 28(6): 724-731.

Carlo, G. Care based and altruistically based morality. In M. Killen, J. Smetana (eds.), *Handbook of moral development*, 2006; (pp.551-580), London: Psychology Press.

Carlo, G., Hausmann, A., Christiansen, S., Randall, B. A. Sociocognitive and behavioral correlates of a measure of prosocial tendencies for adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 2003; 23: 107-134.

Carlo, G., Randall, B. A. The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 2002; 31: 31-44.

Carlo, G., Randall, B. A. Are all prosocial behavior equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior. *Advances in Psychology Research*, 2002; 2: 151-170.

Cüceloğlu, D. İnsan ve davranışı. 2010, Remzi Kitabevi.

Çalık, E. İlköğretim Öğrencilerinin İyimserlik Düzeylerinin ve Okula İlişkin Algılarının İncelenmesi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, Ankara.

Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T., Kandemir, M. İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2009; 60, 55-576.

Çobanoğlu, M. G. Sporda Saldırganlık Olgusu ve Bu Olgunun Sportif Performans Üzerine Etkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 1993; İzmir.

Dalbudak, İ. 13-15 Yaş Arası Görme Engelli Sporcuların Stres ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Ege Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012, İzmir.

Dervent, F. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılma İlişkisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007, Ankara.

Dervent, F., Arslanoğlu, E., Şenel, Ö. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi (İstanbul İli Örneği), *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, İstanbul: 2010; (7):1; 521-533.

Deptula, D.P. and Cohen, R. Aggressive, Rejected, and Delinquent Children And Adolescents: A Comparison of Their Friendships. *Aggressive and Violent Behavior*, 2004; 9, 75-104.

Dilekmen, M., Ada, Ş., Alver, B. İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık Özellikleri. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011; 10(2), 927-944.

Efiliti, E. Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık, denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, 2006, Konya.

Eisenberg, N., Carlo, G., Murphy, B., Court, P. V. Prosocial development in late adolescence: A longitudinal study. Child Development, 1995; 66: 1179-1197.

Eisenberg, N., Fabes, R. A., Spinrad, L. T. Prosocial development, In N. Eisenberg, M. R. Lerner ve W. Damon, (Eds.), Handbook of child psychology, social, emotional and personality development (6th ed.). New York: John Wiley: 2006; 646-718.

Eisenberg, N., Mussen, H. P. The roots of prosocial behavior in children (1st ed.). 1989, UK: Cambridge University Press.

Eripek, S. Spor Psikolojisi. Anadolu Üniversitesi Yayınları. 1993, Eskişehir.

Erden, N. K. Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğretmenlik bölümleri birinci öğretim son sınıf öğrencilerinin saldırganlık türleri., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, 2007, Bolu.

Ergül, A. Bir Grup Süreci Olarak Akran Zorbalığı: Katılımcı Rolü Gruplarında Tepkisel-Amaçlı Saldırganlık ve Toplumsal Konum. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, Ankara.

Evcin, S. Bilgisayar oyunlarının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık eğilimine etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, 2010, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Feist, J., Feist, G. Theories of Personality. In J. Feist, J. Feist, (Eds.), Adler: Individual psychology (7th ed.), 2008; (pp.64-96). New York: McGraw-Hill.

Ferligül Çakılcı, E. Çok oyunculu çevrimiçi video oyunu oynayan bireylerde video oyunu bağımlılığı ve saldırganlık. Başkent Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, 2013, Ankara.

Fromm, E. Sevginin ve Şiddetin Kaynağı. (Çevirenler: Yurdanur Salman, Nalan İçten), 1994, İstanbul: Payel Yayınevi.

Goodman, G., Lawrence, A. J. Predictors of representational aggression of preschool children of low income urban African American mothers. *Infant Mental Health Journal*, 2010; 31(1): 33-57.

Güner, B.Ç. Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Güner, İ. Çatışma çözme becerilerini geliştirmeye yönelik grup rehberliğinin lise öğrencilerinin saldırganlık ve problem çözme becerileri üzerine etkisi. İnönü Üniversitesi, Yayınlanmamış doktora tezi, 2007, Malatya.

Gürbüz, H., Kışoğlu, M. Tezsiz Yüksek Lisans Programına devam eden Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2007; 9 (2), 71-83.

Güven B. ve Uzman E. Ortaöğretim Coğrafya Dersi Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2006; 14(2): 527–536.

Hogg, M. A., Smith, J. R. Attitudes in social context: A social identity perspective. *European Review of Social Psychology*, 2007; 18(1), 89-131.

Jackson, M., Tisak, M.S. Is prosocial behaviour a good thing? Developmental changes in children's evaluations of helping, sharing, cooperating, and comforting. *British Journal of Developmental Psychology*, 2001; 19, 349–367.

Kağıtçıbaşı, Ç. *Yeni İnsan ve İnsanlar*, (10. Basım). 2006, İstanbul: Evrim Yayınevi.

Karadayı, F. Saldırganlık. H. Coşkun, (Ed.), Sosyal psikoloji (1. Baskı) (293-357), 2012, İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Karakaya İ. Bilimsel araştırma yöntemleri. (A Tanrıögen, Ed.) Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 2009; s.55-84. Ankara: Anı Yayıncılık.

Karatas, Z.B. Anne Baba Saldırganlığı İle Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Çağdaş Eğitim Dergisi. Şubat. 2005, Sayı:317.

Kırımoğlu H., Parlak N., Dereceli Ç., Kepoğlu A. Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin spora katılım düzeylerine göre incelemesi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. Yayımlanmamış doktora tezi, 2007, Cilt 2, Sayı 2,

Kumru, A., Carlo, G., Edwards, C. P. Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi (Relational, cultural, cognitive, and affective predictors of prosocial behaviors). Türk Psikoloji Dergisi, 2004; 19(54): 109-125.

Ma, H.K. The relation of gender-role classifications to the prosocial and antisocial behavior of Chinese adolescents. The Journal of Genetic Psychology, 2005; 166, 189-201.

McAdams, C.R. and Lambie, G.W. A Changing Profile Of Aggression In Schools: Its Impact And Implications For School Personel, Preventing School Failure, 2003; 47 (3), 122-130.

McCoach, D. B. A validation study of the school attitude assessment survey. Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 2002; 35(2), 66-77.

McCoach, D.B., Siegel, D. The School Attitude Assessment Survey-Revised: aNew Instrument To Identify Academically Able Students Who Underachieve. Educational and Psychological Measurement, 2003; 63(3), 414-429.

McCoach, D. B., Siegle, D. Why try? Factors that differentiate underachieving gifted students from high achieving gifted students. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. 2001, Seattle, WA, USA.

Marquez, O. G. P., Martine, P. R., Brackett, A. M. Relating emotional intelligence to social competence and academic achievement in high school students. *Psicothema*, 2006; 18, 118-123.

Mengi, S. Ortaöğretim 10. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Destek Ve Özyeterlik Düzeylerinin Okula Bağlılıkları İle İlişkisi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, Sakarya.

Özdemir, Z. Lise öğrencilerinin prososyal davranışlarının; mizah, öfke ve utangaçlık düzeyine göre incelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, Ankara.

Pallant, J. SPSS Survival Manual. Open University Press, 2001, Buckingham

Pişkin, B. Öğrencilerin okula yönelik tutumlarını etkileyen etmenler, Kocaeli Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005, Kocaeli.

Postema, K.J. School-Based Social Competence Program: A Grant Proposal Project. Unpublished Master's Thesis, California State University, 2006, CA.

Reis, S. M., McCoach, D. B. The underachievement of gifted students: What do we know and where do we go? *Gifted Child Quarterly*, 2000; 44, 152-170.

Sarı, M., Cenkseven, F. İlköğretim öğrencilerinde okul yaşam kalitesi ve benlik kavramı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2008; 5(2), 1-16.

Sevilmiş (Kara), F. D. Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Akademik Benlik ve Tutumları ile Başarıları Arasındaki İlişki (İzmir/Konak İlçesi Örneği), Dokuz Eylül Üniversitesi. Yüksek lisans tezi, 2006, İzmir.

Shaffer, R. D. Social and personality development (6th ed.). 2008, USA: Wadsworth Publishing.

Smithmyer, C. M., Hubbard, J. A. ve Simons, R. F. Proactive and reactive aggression in delinquent adolescents: Relations to aggression outcome expectancies. Journal of Clinical Child Psychology, 2000; 29, 86-93.

Sönmez, Ş. Ergenliğe geçişte annenin davranışsal ve psikolojik kontrolünün anne-ergen ilişkisine ve ergenin bir yıl sonraki uyumuna etkisi. Hacettepe Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, 2011, Ankara.

Sözbilir, M., Akıllı, M., Ozan, C. Yusufeli`de Öğrencilerin Okula Karşı Tutumları. Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu, 2010, Yusufeli, 10-12 Haziran.

Suldo, S. M., Shaffer, E. J., Shaunessy, E. An independent investigation of the validity of the School Attitude Assessment Survey—Revised. Journal of Psychoeducational Assessment, 2008; 26(1), 69-82.

Sünbül, A. Ergenlerde olumlu sosyal davranışları yordamada koruyucu faktörler ve bazı kişisel değişkenlerin rolü. Çukurova Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, 2012, Adana.

Sünbül, Z. A., Güçray, S. S. Ergenlerde olumlu sosyal davranışları yordamada koruyucu faktörler ve bazı kişisel değişkenlerin rolü. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2016; 6(45).

Şen, M. 3-6 yaş grubu çocukların sosyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi, Doktora tezi, 2009, Ankara.

Tatar, M. Okul ve Öğretmenin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi Milli Eğitim, 2006; 171, 156-166.

Tavşancıl, E. Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi. 2006, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tiryaki, S. Spor Yapan Bireylerin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Takım Ve Bireysel Sporlar Açısından Bir İnceleme. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996, Mersin.

Uzbaş, A., Topçu, Z. The prevalence of aggressive and violent behaviors among elementary school students. Elementary Education Online, 2010; 9 (1), 93-105.

Üstüner, M. Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. Education Administration: Theory and Practice, 2006; 45.

Wentzel, R. K., McNamara, C. C. Interpersonal relationships, emotional distress, and prosocial behavior in middle School. Journal of Early Adolescence, 1999; 19, 114-125.

Yavuzer, H. Çocuk ve suç. 15. Baskı, 2010, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldız, S. Spor yapan ve spor yapmayan ortoöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2009, Konya.

Yıldız, E. Ç., Sümer, Z. H. Saldırgan davranışlarını yordamada çevresel risk, çevresel güvenlik ve okul iklimi algısı. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2016; 4(34).

EKLER

Ek 1

Sevgili öğrenciler, bu anketler siz lise öğrencilerinin olumlu sosyal ve saldırgan davranışlarınızı belirlemek ve okula karşı tutumunu ortaya koymak amacıyla geliştirilmiştir. Ankete vereceğiniz cevaplar, yapılan bilimsel bir araştırma kapsamında kullanılacak olup, araştırmanın sonuçlanabilmesi için soruları eksiksiz cevaplamanız beklenmektedir. Sizden istenen, anket formunda yer alan her ifadeyi okuduktan sonra, size en uygun olanını işaretlemenizdir. Araştırmanın doğru sonuçlara ulaşabilmesi için lütfen tüm maddeleri içtenlikle ve en uygun şekilde işaretleyiniz. Araştırmamıza yaptığınız katkınızdan ve gösterdiğiniz duyarlılıktan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ S.B.E.
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ
SERHAN NERGİZ

1.Okulunuz:.....

2.Yaşınız:.....

3.Sınıfınız :.....

4.Cinsiyetiniz: Kız Erkek

5.Geçen dönemin sonundaki okul başarı durumunuz:

Zayıfım vardı Zayıfım yoktu Teşekkür aldım Takdir aldım

6. Okulunuzdan hiç uyarı veya disiplin cezası aldınız mı?

Evet Hayır

7. Herhangi bir spor dalında okul veya kulüp lisansınız var mı?

Hayır Evet (dalı belirtiniz.....)

7. Soruya cevabınız evet ise kaç yıldır spor yapmaktasınız?.....yıl

8. Haftada kaç gün antrenman yapıyorsunuz?.....gün

OKULA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Aşağıda sizin okula yönelik tutumlarınızla ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyarak, seçeneklerinden size en uygun olanını çarpı (X) işareti ile belirtiniz. Bu bilgiler yalnızca bilimsel bir araştırma için kullanılacaktır. Bu nedenle kesinlikle isminizi yazmayınız. Yardımlarınız için teşekkürler.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Keşke okullar hiç kapanmasa.					
2. Okul denince hep soğuk duvarları olan bir bina düşünürüm.					
3. Okulda olmaya katlanamıyorum.					
4. Okulsuz bir eğitim düşünemiyorum.					
5. Okulda öğretilenler bana çok şey katıyor.					
6. Okul, zihinsel ve bedensel gelişimimi destekler.					
7. Okul, psikolojik ve sosyal gelişimimi destekler.					
8. Elimden geldiğince okuldan kaçırım.					
9. Okula gitmek benim için bir işkence gibi.					
10. Diplomaya ihtiyacım olmasa, okula gitmek istemezdim.					
11. Okul olmasa daha eğlenceli bir çocukluk geçiririm/ geçirirdim.					
12. Okulsuz bir toplum düşünemiyorum.					
13. Okul, kişisel gelişimim için önemlidir.					
14. Okul, bilgi ve becerilerimi arttırdığım yerdir.					
15. Tatilde okulun açılmasını dört gözle beklerim.					
16. Her gün aynı heyecanla okula giderim.					
17. Okula gittiğimde saatlerin nasıl geçtiğini anlamam.					

18. Okulda benim için yararlı olduğunu düşündüğüm şeyler öğreniyorum.					
19. Okulda kendimi hapishanedeymiş gibi hissedirim.					
20. Okulların kapatılması gerektiğini düşünüyorum.					

OLUMLU SOSYAL VE SALDIRGAN DAVRANIŞLAR ÖLÇEĞİ

Aşağıda sizin olumlu sosyal ve saldırgan davranışlarınız ile ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyarak, seçeneklerinden size en uygun olanı çarpı (X) işareti ile belirtiniz. Bu bilgiler yalnızca bilimsel bir araştırma için kullanılacaktır. Bu nedenle kesinlikle isminizi yazmayınız. Yardımlarınız için teşekkürler.	Beni Hiç Tanımlamıyo	Beni kısmen Tanımlıyor	Beni Oldukça Tanımlıyor	Kesinlikle Tanımlıyor
1. Kendiliğimden sık sık sahip olduklarımı paylaşıyorum.				
2. Genellikle istediğimi elde edebilmek için başkalarına iyilik yaparım.				
3. Birileri bana uygun bir şekilde hissettirdiğinde genellikle onlara iltifat ederim (Güzel şeyler söylerim).				
4. Genellikle istediğimi elde edebilmek için başkalarına bağırırım.				
5. Birileri beni sinirlendirdiğinde veya keyfimi kaçırdığında genellikle onlara hakaret ederim.				
6. Genellikle insanlara istediğimi elde edebilmek için yardım ederim.				
7. Birileri beni sinirlendirdiğinde veya keyfi mi kaçırdığında genellikle onlara vururum.				
8. Birileri benden uygun bir şekilde istediğinde genellikle sahip olduklarımı ödünç veririm.				
9. Kendiliğimden sık sık başkalarına iyilik yaparım.				
10. Genellikle istediğimi elde edebilmek için başkalarını itip kakarım.				
11. Birileri benden uygun bir şekilde istediğinde genellikle bazı şeyleri onlarla paylaşıyorum.				
12. Genellikle istediğimi elde edebilmek için başkalarına vururum.				

13. Genellikle istediğimi elde edebilmek için insanlara iltifat ederim (güzel şeyler söylerim).				
14. Kendiliğimden sık sık başkalarına yardım ederim.				
15. Birileri beni sınırlendirdiğinde veya keyfi mi kaçırdığında genellikle onlara bağıırım.				
16. Kendiliğimden sık sık başkalarına eşyalarımı ödünç veririm.				
17. Genellikle istediğimi elde edebilmek için başkalarına hakaret ederim.				
18. Genellikle istediğimi elde edebilmek için sahip olduklarımı başkalarıyla paylaşırım.				
19. Birileri beni sınırlendirdiğine veya keyfi mi kaçırdığında genellikle onları itip kalkerim.				
20. Kendiliğimden başkalarına iltifat ederim (sık sık güzel şeyler söylerim).				
21. Genellikle istediğimi elde edebilmek için sahip olduklarımı başkalarına ödünç veririm.				
22. Birileri beni sınırlendirdiğinde veya keyfi mi kaçırdığında genellikle onlara kötü sözler söylerim.				
23. Birileri benden uygun bir şekilde istediğinde genellikle onlara iyilik yaparım.				
24. Genellikle istediğimi elde edebilmek için başkalarına kötü sözler söylerim.				
25. Birileri benden uygun bir şekilde istediğinde genellikle onlara yardım ederim.				

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
2018

KARAR

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	AÇIK ADRESİ:	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Morfoloji Binası A Blok 1. Kat No: A1-05 Kampüs /ANTALYA
	TELEFON	0 (242) 249 69 54
	FAKS	0 (242) 249 69 03
	E-POSTA	etik@akdeniz.edu.tr
	ETİK KURUL KODU	2012-KAEK-20
PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI	Yrd.Doç.Dr.Zehra CERTEL	
ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Spor Yapan ve Yapmayan Lise Öğrencilerinin Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışları ile Okula Yönelik Tutumlarının İncelenmesi	
KARAR BİLGİLERİ	Karar No: 214	Tarih: 14.03.2018
	Yukarıda bilgileri verilen çalışmanın yapılmasında bilimsel ve etik açısından sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.	

Prof.Dr. Ali PASATARGİL
Klinik Araştırmalar Etik Kurul Başkanı

Yrd.Doç.Dr.M. Levent ÖZGÖNÜL
Başkan Yardımcısı

Prof.Dr.Murat CANPOLAT
Üye

Prof.Dr.Dinara İNAN
Üye

Prof.Dr.Selahattin KUMRU
Üye (İzinli)

Prof.Dr.Burç KARSLI
Üye

Prof.Dr.Veli YAŞARIZ
Üye

Prof.Dr.Oğuz DÜZGÜN
Üye

Doç.Dr.Gülşüm ÖZGE BAYSAL
Üye

Doç.Dr.Dijle KİPMEN KORGUN
Üye

Doç.Dr.Banu NUR
Üye (İzinli)

Yrd.Doç.Dr. Mehmet TÜRKAY
Üye

Dr. Ünal HÜLÜR
Üye (İzinli)

Turgut ALTUN
Üye

Av.Mustafa AÇIKEL
Üye (İzinli)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	SERHAN	Uyruğu	TC
Soyadı	NERGİZ	Tel no	0534 248 17 16
Doğum tarihi	15.01.1991	e-posta	serhannergiz1@gmail.com

Eğitim Bilgileri

Mezun olduğu kurum		Mezuniyet yılı
Lise	Tarsus Cengiz Topel Lisesi	2010
Lisans	Akdeniz Üniversitesi	2015
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi	
Doktora		

Yabancı Dilleri	Sınav türü	Puanı
İngilizce	Yökdil	55

Yayımlar ve Bildiriler:

A.1 SERHAN NERGİZ, NAZMİ BAYKÖSE, MUSTAFA YILDIZ (2015). "Kendinle Konuşma: Modern Ve Halk Dansları Yapan Bireylerin Kendileriyle Konuşma Durumları". Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (9), 40-49. (Yayın No: 1820938)

B1. Ecem Ölmez, Ahmet Yavuz Karafil, Sezgin Korkmaz, Serhan Nergiz (2016). "Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Problem Çözme Yetilerinin Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi". 3. Uluslararası Spor Bilimleri, Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi 27 - 29 Mayıs 2016 Gaziantep / TÜRKİYE

B2. Serhan Nergiz, Nazmi Bayköse, Mustafa Yıldız (2015). "Kendinle Konuşma: Modern Ve Halk Dansları Yapan Bireylerin Kendileriyle Konuşma Durumları."2. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi 28- 30 Mayıs 2015. Afyon / TÜRKİYE

B3. Nergiz, S., Eraslan, M., Erdoğan, B.S., Filiz, K., Çalışkan, E., Yaralı, D. (2014) "A Study on the Resorcefulness Level of Teacher Canditates Who Have Been Studying in Physical Education and Sport College." 19th annual Congress of the European College Of Sport Science 2-5 Temmuz 2014 AMSTERDAM / NETHERLANDS

B4. ‘13. Sokak Futbolu Projesi’ 1. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi. 21-23 Mayıs 2014. Antalya / TÜRKİYE

B5. Serhan Nergiz, Ayçin Aksoy, Aziz Karhan (2013). "Spor Yapan ve Yapmayan Ortaokul Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Benlik Düzeylerinin İncelenmesi." 6. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi 17-19 Mayıs 2013. Kayseri / TÜRKİYE